

NICOLÁS GUILLÉN

Versos escogidos

*

Válogatott versek

VERSEK

BUDAPEST

**Válogatta, előszóval és utószóval ellátta:
SIMOR ANDRÁS**

**Fordította:
ANDRÁS LÁSZLÓ
CSALA KÁROLY
DOBOS ÉVA
GÁSPÁR ENDRE
ORBÁN OTTÓ
SIMOR ANDRÁS
WEÖRES SÁNDOR**

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

Készült a Magyar-Kubai Baráti Társaság támogatásával

**© Fundación Nicolás Guillén
© Simor András**

Nicolás Guillén első kötete magyarul 1952-ben jelent meg *Keserű cukornád* címmel, Gáspár Endre fordításában. Ezt követte 1961-ben az András László válogatta *Kubai elégia*, majd 1975-ben a Simor András válogatta *Gítárszóló. A Nagy Zoó* teljes terjedelmében a *Fegyverek szomorú éjszakája* című gyűjteményben jelent meg (Zrínyi Katonai Könyvkiadó, 1982, Simor András fordítása). Gyerekversei *Papírhajó az Antillák tengerén* címmel 1987-ben jelentek meg Tóth Éva fordításában. Szerelmes verseit a Magyar-Kubai Baráti Társaság jelentette meg kétnyelvű kiadásban 1994-ben: *El corazón con que vivo – A szív, amellyel élek*.

Versei számos latin-amerikai költői gyűjteményben szerepeltek. Ezek közül a három legfontosabb: *Dél keresztje* (1957, válogatta András László), *Járom és csillag* (1984, válogatta Benyhe János), *Hispán-amerikai költők tára* (2002, válogatta Simor András).

Lírájának hatása hazai költészetünkben is jelentkezik. Példaként Györe Imre 1967-ben írt verséből idézünk:

*Ez ám a vér! Ez sebesen
csörög által az ereken,
a híg savó csak csöppen,
tiéd zubog, nem férhet el
testedben, börtönödben,*

(Nicolás Guillénhez)

Verseit hazánkban a Kaláka Együttes zenésítette meg, két versét ma is éneklük.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Nicolás Guillén

1930 márciusában Federico García Lorca Havannába érkezik, ahol egy hónap múlva megírja *Kubai néger szon* című versét, és a majdani világhírű kubai etnográfusnak, Fernando Ortiznak ajánlja. Egy huszonnyolc éves félvér költővel is megismerkedik, akinek nyolc költeményét *Szon motívumok* címmel ugyancsak az év áprilisában közli a havannai *Diario de la Marina* irodalmi melléklete. Ennek a nyolc versnek akkora visszhangja támad, hogy egy hétre rá könyv alakban is megjelennek, igaz, csak száz példányban és igen szerény kiállításban. Két év múlva a kubai költőt Miguel de Unamuno levélben üdvözli második verseskönyve, a *Zóngoro kozongo* megjelenése alkalmából, és nem feledi el levelében megírni neki, hogy García Lorca annak idején Havannából a *Szon motívumok* hírével érkezett haza. Ekkora elismerés fogadja Nicolás Guillént költői pályája kezdetén.

A szon – a kubai népi táncdal – félvér, akárcsak Kuba népe. Ültetvényeken dolgozó néger rabszolgák éneke keveredett benne a spanyol ritmusokkal. Karneválok néger kongái, rumbái öleltek a rabszolgatartók másféle dallamaival. Énekelték vidéken és városokban, műkedvelők és hivatásos együttesek, a *Sexteto Habanero* tagjai és Miguel Matamoros. Felcsendült a havannai *teatro bufo* színpadán, európai operett dallamok és kubai *gvaracsák* között. Magukkal vitték Európába a Havannából kihajózó tengerészek, és Kubát híressé tette a félvér zene, a *zengő rum*. Kuba első műzenei alkotásában, a *Teodora Mama* című dalban, amelyet egy szabad néger nő komponált 1580-ban, ugyanaz a ritmus lüktet, mint a *Szon motívumok*ban, melyeket megjelenésük után két fiatal kubai zeneszerző, García Caturla és Amadeo Roldán azonnal meg is zenésít, és a havannai utcákon hamarosan énekelni is kezdik őket.

Kubai költői előzményük is akad. A huszadik század első évtizedeinek egyik legjobb kubai költője, Jósé Manuel Poveda, aki a francia szimbolisták költői eredményeit kubai költői anyaggá formálja verseiben, megírja az első afro-kubai verset, *Az ősi kiáltást*:

*A tegnapi ének
pánikot kelt holnap,
igéje a vérnek,
haragja a dobnak;*

*indul a toccata végzetes útjára,
és őrzőgő dobszót ver kecskepatával,
láznak, rémületnek ritmusát kiáltja
egyetlen szavával.*

*Tumultus igéje,
éjszakája szónak,
inzultusok éje,
egyedüli szótag.*

*Jön messi időkől, száll messi időkbe,
elfajzott kezekbe erdei öklökből,
csuklik nevében, megfagy mindörökre,
bosszúért dörömből.*

*A tegnapi ének
pánikot kelt holnap,
beszédje a népnek,
haragja a dobnak.*

*Éneke árnyéknak, kiáltása földnek,
megszédít a táncban, letépi az inged,
kettőzi léptét, hív, haragjával lök meg,
kígyózó, titkos jel, hé! utolér minket,*

*idegen és árva,
haragjával lök meg, rád szórja a földet,
sötétlőn és némán, sebzetten és fájva,
kiáltása földnek,
éjszakája szónak,
kínnak vajúdása,
egyedüli szótag.*

(Simor András fordítása)

A világ néger dallamokkal van teli, Európa felfedezi a néger művészetet. Leó Frobenius *Fekete Dekameronját* Blaise Cendrars *Néger antológiája*, André Gide útleírása követi, Apollinaire, René Maran Afrikára figyel, akárcsak Modigliani, Picasso, Braque, Derain, Vlaminck, mialatt Párizs Josephine Bakerért rajong, és az Egyesült Államokban Langston Hughes az amerikai néger fájdalomát verseli meg.

Latin-Amerikában a puerto-ricói Luis Palés Matos afro-antillai modorban írt verseivel veszi kezdetét a latin-amerikai néger és mulatt költészet. Luis Palés Matos versei egzotikus, a dobszó ritmusát követő, hangutánzó szavak játékára épülő költemények.

*Kalabó és bambú.
Bambú és kalabó.
A nagy kukurikú szól: tu-ku-tú.
A nagy kikiriki szól: to-ko-tó.
Timbuktu nap: vas-lánc.
Fernando Póo-i fekete tánc.
A disznó a mocsárban rögög: pru-pru-prú.
A varangy a sárban álmodik: kro-kro-kró.*

*Kalabó és bambú.
Bambú és kalabó.*

*Szétörnek ajujujúk: dühös ú.
Rezegnek a gongok: komor ó.
Fekete fajta, hullámszó,
marijanda hangra táncoló.
Jönnek a botukók ünnepre már,
a néger nő egyvégébe táncot jár.*

*Kalabó és bambú.
Bambú és kalabó.
A nagy kukuriku szól: tu-ku-tú.
A nagy kikiriki szól: to-ko-tó.
Rozsda földek, szikla-szigetek:
Haiti, Martinique, Kongó, Kamerun,
keverék nyelvű antillai rum,
habarék beszédű vulkán-szigetek
táncdalban, szon-ban
megnyílnak sorban.*

*Kalabó és bambú.
Bambú és kalabó.
Timbuktu nap: vas-lánc.
Fernando Póo-i fekete tánc.
Fekete lélek, hullámszó,
marijanda hangra táncoló.*

*Kalabó és bambú.
Bambú és kalabó.
A nagy kukuriku szól: tu-ku-tú.
A nagy kikiriki szól: to-ko-tó.*

(Néger tánc, Weöres Sándor fordítása)

Az antillai táncokat, zeneszerszámokat, ritmusokat, a bambulát, rumbát, kandombét, makumbát versben idéző Luis Palés Matos számára az ihlet afrikai eredetű, még ha együtt is emlegeti Tembandumba afrikai királynőt, az afrikai legendák amazonját a haiti néger szabadsághósszal, Macandallal.

Kubában Ramón Guirao *Rumbatáncosnő* című versével kezdődik a félvér költészet divatja. A vers táncosnője gvagvankót táncol, mialatt afro-kubai ritmusban szól a gitár, a kláve meg a dob, nevetése marakaként zenél, sötét bőre a bongó bőrénél simább. A rövid vers valóságos gyűjteménye az afrikai eredetű táncoknak, kubai zeneszerszámoknak:

*Gvagvankót táncol mezítláb,
sötét bőre
a bongó bőrénél simább.*

*Nevetése vidám marakáját
tejfehér ujjhegyükkel
fogai rázzák.
Vörös kendőcske,
selyem,
keményített köpeny, hónál
ragyogóbb,
egyetlen húr hosszán fut át,
mialatt
afro-kubai ritmusban
szól
a gitár,
a kláve
meg a dob.*

*„Áldott legyen az Úr neve,
Maria Antónia, ropd!”*

*Szappan nyakláncod gyűrűit
eregeti a táncba
két kígyózó karod.*

(Simor András fordítása)

Dob, maraka, csengettyű, négertánc szeretne lenni az afro-hispán-amerikai líra kolumbiai képviselője, Jorge Artel is:

*Ha dob lennék, negra,
szólnék,
csak neked, teneked,
negra, csak teneked.*

*Ha maraka volnék,
szólnék teneked,
maraka és dob,
negra teneked.*

*Csengettyűvé lennék,
és szólnék teneked,
csak teneked,
negra, teneked.*

*Ha táncocska volnék,
apróznám teneked,
apróznám, apróznám,
így járnám teveled.*

*Velem, negra, velem.
Te velem, én veled.*

(Talpalávaló, Simor András fordítása)

Hasonlóképpen egzotikus a kubai Jósé Zacarías Tallet *A rumba* című verse, a santería vallás, a joruba és más afrikai kultúrák, valamint a katolikus vallás szinkretizmusából kialakult új, harmadik vallás szertartásának, a *bembének* azt a pillanatát örökíti meg, amikor a szent a bembe-dobolás izgalmi állapotában a táncost megszállja.

Egy ideig a neoromantikus, majd az avantgarde, végül a tiszta költészet útjait járó, vallásosan barokk klasszicizmust művelő Emilio Ballagas is afro-kubai verseket ír.

A huszadik századi latin-amerikai próza óriása, Alejo Carpentier nemcsak afro-kubai verssel kísérletezett. *Ecue-Yamba-O!* címmel a börtönben afro-kubai regény írásába kezd, amelyet majd 1934-ben publikál Madridban.

Guillén első korszakának afro-kubai versei különböznek kortársai írásaitól, nála nemcsak folklorisztikus érdekesség a néger téma. Havanna lumpenvilága jelenik meg zsánerképeiben, alakjai mintha Brecht *Koldusoperájának* mulatt színpadán mozognának. A fiatal József Attila verseinek kubai rokon-verseit írja.

Idézzük:

Nicolás Guillén:

*De velem ne izélj, te mulata,
mulata, kinevetsz te, hallom,
hogy ilyen meg olyan az orrom,
mint a nyakravaló bütyke, na!*

(Mulata, Weöres Sándor fordítása)

József Attila:

*Jusson a néniknek nagy bögre,
szerető mindnek, ki szeret,
helyettem leljen szeretőre,
aki egy éjre eltemet.*

(Néhány éjjelre, padra, kőre)

Nicolás Guillén:

*Amit angolul te tudsz,
Vito Mánué,
avval még annyit se tudsz
kimondani: jé.*

(Te nem tudsz angolul, Weöres Sándor fordítása)

József Attila:

*Az áruháznak üvegén
a kasszáig lát a szegény.
Zizeg a szalma, menj, aludj.
A kasszáig lát a szegény.*

(Biztató)

Nicolás Guillén:

*Megölnek, ha nem dolgozom,
s ha dolgozom is, megölnek,
engem mindig ölnek, ölnek,
mindig csak megölnek.*

(West Indies Ltd. Gáspár Endre fordítása)

József Attila:

*Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.*

(Tiszta szívvel)

Hangjuk egyszerre groteszk és tragikus, bonyolult és egyszerű. József Attila Budapest, Guillén Havanna külvárosainak szóki-mondását ötvözi a leheletszerűen finom líraisággal. Az új realizmus születésének pillanatai ezek. Az újdonságra nálunk Lukács György figyelt fel, aki József Attilát az „első világirodalmi kvalitásokkal rendelkező proletár-lírikus”-nak nevezte a *Tiszta szívvel* után, Ignotus pedig „az új költészet mintadarabja”-ként emlegette ezt a „gyönyörűszip verset”. A fiatal Nicolás Guillént – mint említettük – García Lorca kezdte népszerűsíteni Spanyolországban, és Unamuno ugyancsak nemrég emlegetett levelében „egyetemes emberi szín”-t teremtő lírikusnak nevezte.

Mindketten saját nevükben, saját költői Énjük nevében szólnak, amikor az elnyomottak életérzését fogalmazzák meg, és találnak rá az új formára. Az érett József Attila egyik levéltöredékében így vall erről:

„...Én a proletárságot is formának látom, úgy a versben, mint a társadalmi életben és ilyen értelemben élek motívumaival. Pl.: nagyon sűrűn visszatérő érzésem a sivárságé s kifejező szándékom, rontó-bontó, alakító vágyam számára csupán »jóljön« az elhagyott telkeknek az a vidéke, amely korunkban a kapitalizmus fogalmával teszi értelmessé önnön sivár állapotát, jóllehet engem, a költőt, csak önnön sivársági érzésemnek formákba állása érdekel. Ezért – sajnos – a baloldalon sem lelem költő létemre a helyemet – ők tartalomnak látják – s félig-meddig maga is – azt, amit én a rokotalanságban egyre nyomasztóbb öntudattal formaként vetek papírra.” (Halász Gábornak)

Guillén társaitól eltérően nem a néger dobszó, hanem a kubai félvér szon formai lehetőségeit fedezi fel, vagyis nem az egzotikus afrikai hagyományban, hanem a Kubában kialakult népi formában talál rá önálló költői hangjára, a *color cubanóra*, a kubai színre, ahogy ő maga nevezi a *Zongoro kozongo* előszavában. A guilléni *poema-son*, a szon-vers egyszerre táplálkozik a régi spanyol és latin-amerikai hagyományból, a Lope de Ruedánál, Góngoránál, Gil Vicenténél és Sor Juana Inés de la Cruznál felcsendülő ritmusközből és Kuba mulatt dallamaiból; néger és fehér eredetű vers ez, don Federico és Tajta Facundo közös éneke (mindig az utóbbi hangja zeng nagyobb erővel, hiszen ő dalol az elnyomottak nevében), s belőle a világ egyszerűben megtudja, milyen Kuba, a Karib-tengeren úszó, vízszemű gyík.

Konzervatív kortársaik reakciója is hasonló. Guillént a „közönséges, vulgáris, divatosan utcai múzsa” képével ijesztgetik, József Attilát pedig Németh László „műprimitív”-nek nevezi, aki elől „Bartalis már jórészt elérte a levegőt”. Németh László, akárcsak Guillén kubai „jóakarói”, modort emleget. Modort látnak ott, ahol új realizmus születik. Guillén egyik későbbi interjújában spanyol szójátékkal felel, számára a szon-vers nem *moda* (modor), hanem *modo* (módszer).

A fiatal Guillén egyébként iskoláskora óta verselt, Rubén Daríót bálványának nevezi, semmiképpen sem felkészületlen östehetség. Jogászévei alatt publikált is, leginkább szülővárosában, Camagüeyben, de első verseskönyvének, az öregkoráig kiadatlan *Agy és Szív* című kötetnek költeményei legalább annyira különböznek a *Szon motívumoktól*, mint Ady Endre *Versekje az Új versektől*.

Guillént is, akárcsak Adyt, az újságírás segíti hozzá, hogy világa törvényeit felismerje. A jogtanulást újságírásra cserélő Guillén már a *Szon motívumok* előtt Kuba félvér voltával foglalkozik, életsorsa ráébreszti, milyen körülmények kötik gúzsba Kuba félvér népét. Apját, a volt szenátort és liberális lapszerkesztőt 1917-ben megölik az Amerika-barát konzervatív elnök, Mario G. Menocal katonái, amikor Oriente tartományban leszámolnak a liberális ellenzékkel. A szenátor fia anyjától néger vért is örökölt, így hát – hiába világos bőrű és sima hajú mulatt – csak szerény állást kaphat, s azt is csak apja egykori összeköttetései révén, a camagüeyi vasúti hivatalban. Kiszolgáltatott félvér a születése évében, 1902-ben létrejött Kubai Köztársaságban, a világ első neokolóniájában, ahol egyelőre nem vált valóra Jósé Marti álma, és az ország „megható mesztic tömege” másodrendű állampolgárként él saját hazájában. Jósé Marti és a spanyolok ellen küzdő mambi harcosok felszabadító tüze a havannai egyetemen éled újjá, ahol egy fiatal diákvezér, Julio Antonio Mella körül csoportosulnak a nemzeti függetlenség ifjú harcosai. Az ő vezetésével alakul meg 1925-ben a Kubai Kommunista Párt. Az Egyesült Államok hatalomra segíti Gerardo Machado diktátort, a trópusi Mussolinit. Nyolc évig terror és félelem kormányozza Kubát. Machado 1933 augusztusában megbukik, de a forradalmi fellendülés lángja hamar kilobban, és 1934-ben már Fulgencio Batista katonai államcsínye szabja meg Kuba sorsát. Ezeknek az eseményeknek a hatására születik meg Guillén harmadik verseskönyve, az 1934-ben napvilágot látott *West Indies Ltd. – Nyugat-Indiai Részvénytársaság. Rövid életrajzában* Guillén ezt írja: „A kötet központi, címadó verse a kubai polgárság szatírája, s egyben felhívás az ellenállásra a jenki imperializmussal szemben. A kötet számomra egyebek között kenyértörést is jelentett: ebben jelentek meg először a más ihletű költemények mellett a társadalom küzdelmeiből részt kérő verseim.” (Lengyel Péter fordítása)

Gáspár Endre fordításából hiányzik egy fontos részlet. Guillén az 5. és 6. sorhoz: „ahol olykor sok pénz folyik el, / de ahol mindig nagyon rosszul élnek”, verses lábjegyzetet fűz: „Ez a nép még nevezhető jámbornak.../csakhogyléj a holnap, / és fölszegi fejét; / bütykös kezét emeli vad csapásra, / és széjjel üt, mint városban a pálma / gyökerével a járdát tépi szét.” „A nép nemzeti öntudatának fejlődése módosítja és meghatározza a gyarmati, újgyarmati értelmiségi réteg irodalmi megnyilvánulásait – írja Frantz Fanon a panaszkodás helyébe a vád, ennek nyomába a felhívás lép.” Az *all right* világában, ahol mindenki rosszul érzi magát, a *very well* birodalmában, ahol senki sincs jól, noha az észak-amerikaiakat majmoló fehér, néger és mulatt polgár első és utolsó szava *yes*, megszólal Borbély Juan bandája, és a szón villámként hasít bele késsel az éjbe:

*Munka nélkül vacsorádat
megkeresni nem fogod,
munka nélkül vacsorádat
megkeresni nem fogod:
nem elég, ha hátad görnyed,
hajtsd a földre homlokod,
édes cukor lesz a nádból,
kávéba való cukor,
édes cukor lesz a nádból,
kávéba való cukor:
nekem az az édes kávé
rossz örömmel telt csupor.*

(Gáspár Endre fordítása)

Következő kötete, *Dalok katonáknak és szonok turistáknak*, 1937-ben jelenik meg Mexikóban. Jósé Ramón Cantaliso, az öreg néger gitáros „bárról bárra jár, és vádol, / szíve peng a gitárjából, / szól négernek, jenkinék”, és mindnek a szont éneklő, mert ha a nincstelen Juanok nem törődnek bele sorsukba, egy napon Mindenevan Juan lehet belőlük. A kötet első ciklusa a katonához szól, a megtevesztett néphez:

*Mért hiszed, katona, te,
rólam, hogy gyűlöllek én,
hiszen egyek vagyunk ketten,
te,
én.*

(Simor András fordítása)

A személyes névmások játéka éppen úgy a szont idézi, mint az angol szavak versbeírása a *West Indies Ltd.*-ben és más versekben, hol szatirikus éllel, hol rímszóban, hol pedig rontott angolsággal, ahogy a kubai nép beszélte az amerikai újgyarmatosítók nyelvét. A szon Guillén kezében engedelmes eszköz minden mondanivaló megszólaltatására. Mégsem zárja be magát ebbe az egyetlen formába.

Lüktető szabadversei új lehetőségeket keresnek, és néhány év múlva rá is talál a *szabadvers-szonra*, a guilléni líra másik jellegzetes versformájára, melyben az áradó szenvedély és a tartalmi feszültség csúcspontján a szabadvers hirtelen szonba csap át.

Nemcsak az különbözteti meg Guillént az afro-hispán-amerikai költészet többi képviselőjétől, hogy módszerként használja a felfedezett formát a kubai és latin-amerikai valóság megszólaltatására, hanem az is, hogy egész életében továbbfejleszti a megtalált formát, szintézist teremtve a spanyol klasszikus hagyomány és a kubai nemzeti formák között, az avantgarde adta lehetőségek és a népi hangvétel egységére törekedve.

Érdeemes elemeznünk ezt a jelenséget. Vegyük példaként *A nevem* című elégiáját. Ez már az ötvenes évek guilléni költészetének egyik kiemelkedő darabja.

Az elmúlt tizenöt év igen jelentős volt a költő számára. Guillén a spanyol polgárháborút élete legjelentősebb eseményei közt tartja számon. Tagja a kubai íródelegációnak a Kultúra Védelmére Összehívott Második Nemzetközi Írókonferencián, amelyre Barcelonában, Valenciában és Madridban kerül sor. Manuel Altolaguirre adja ki 1937-ben Valenciában Guillén versciklusát: *Spanyolország, négy szorongás és egy reménykedő vers*. A negyedik szorongás a halott jó barátnak, Federico García Lorcának állít emléket, Garda Lorca költői eszközeinek tudatos felhasználásával. Ebben az évben lép be Guillén a Kubai Kommunista Pártba. A háború éveit Kubában él, utána pedig latin-amerikai körútra indul. 1942-ben a *Zóngoro kozongo és egyéb költemények* című kötete jelzi, hogy eddigi életműve csúcsára érkezett. 1947-ben jelenik meg Buenos Airesben *A teljes szon*. Nemcsak eddigi témáinak reprezentatív darabjait tartalmazza az új kötet, hanem teljes külső és belső világot. A szon hol gyöngéden cirógatja a gitár húrjait, hol vadul tép beléjük, a kötet lapjain az első sortól az utolsóig zene szól: gitárszóló ez, a teljes szon remeklése. Egyidejűleg nagy kompozíciók megalkotásába kezd, tíz éven át dolgozik híres *Elégiáin*, amelyek *A nép galambja száll* című 1958-as kötetében látnak majd napvilágot, bár némelyik külön könyv formájában előbb is megjelenik.

Térjünk vissza *A nevem* című elégiához. A vers alcíme: *Családi elégia*. Keményre kalapált szabadverssel indul. Nevéről, a Nicolás Guillén-névről faggatja az olvasót, és a vers elején felteszi az évszázados alapkérdést: „...bőröm mindenestül a spanyol márványszoborból ered?” Ezután a *Ballada két nagyapámról* költője kérdezi:

*Jól van, megkérdezem most tőletek:
látjátok a dobokat szememben?
Nem látjátok a két kiszikkadt könny
verőjével vert feszes dobokat?
Nincs talán
egy éjjelente nagyapám
hatalmas fekete jellel
(feketébb, mint a bőre),
korbácsütés hatalmas jelével?
Nincs talán
mandinga, kongói, dahomeyi nagyapám?
Hogyan hívják? Ó, igen, mondjátok meg nekem!
Andrés? Francisco? Amable?
Hogyan mondjátok, Andrés, kongóiul?
Mandingául hogyan hangzik, Amable?*

A nevek felsorolásakor, két alkalommal is, a szabadvers szonná alakul. Az alábbi sorok ritmusa afro-hispán-amerikai ritmus, gitár és dob egyszerre kísérelheti a verset:

*Yelofe lennék?
Nicolás Yelofe netán?
Vagy Nicolás Bakongo?
Talán Guillén Banguila?
Vagy Kumbá?
Tán Guillén Kumbá?
Vagy Kongé?
Lehetnék Guillén Kongé?*

Ugyanez a szon ritmus árad az elégia utolsó soraiból:

*...nevem, enyém, idegen,
szabad és enyém, idegen és tiétek,
idegen és szabad, mint a szél.*

(Simor András fordítása)

Ezúttal a szon már nem szakítja meg a szabadverset, mint a *West Indies Ltd.*-ben, vagy másik híres elégiájában, a kubai cukormunkások meggyilkolt vezetőjéről, Jesús Menéndezről szólóban, hanem a szenvedély legfelső fokán – mint már jeleztük – a költő egyszerre olyan szabadversben szólal meg, amelynek szon-ritmusa van. A szenvedély legfelső fokán a félvér Guillén néger-voltára kérdez rá, a latin-amerikai néger rabszolgaság történelmi élményének örököséként. Guillént felháborította Jevtusenko Martin Luther King halálakor írt közhely-verse a négeréről, akinek fehér a lelke, és a megölt pásztor szénnél feketébb, hatalmas, fekete lelkét dicsérte. Öregkori satirikus verseskönyvében, a *Napilap, napihírekkel*ben, amely a karib-tengeri sziget múltjának satirikus krónikáját adja kezünkbe a rabszolgaság éveitől egészen a forradalomig, fölfedezve a költői formában újjáteremtett dokumentumverset.

A satíra mindig jelen volt Guillén lírájában. 1949 elejétől 1953 márciusáig névtelenül verses politikai satírákat írt munkásmozgalmi lapokba. Ezek a versek könyv alakban első ízben 1972-ben, Guillén életművének eddigi legteljesebb havannai kiadásában jelentek meg. 1952-ben például a halottak napját Batista és kormánya tagjainak sírverseivel köszönti a *La Última Hora*

című lapban. Guillén öregkori nagy szatirikus lírájának elemei fellelhetők ezekben a napi alkalomra írt versekben, amelyek nem a szocialista költészet sémáihoz, hanem a század elején nálunk is divatos tárcavers hagyományához kapcsolódnak: Guillén napi szatírái leginkább a *Tarka rímek* Gábor Andorára emlékeztetnek. Ez a politikai költészet azonban névtelenül sem veszélytelen, a politikai szatírák szerzőjének el kell hagynia Kubát. 1959-ben vagyunk. A párizsi emigrációban élő Guillén már világhírű költő, versei angol, bolgár, cseh, francia, kínai, lengyel, magyar, német, orosz, szlovák fordításban is megjelentek. Ünnepeket nemzeti költőként tér haza a forradalom győzelmekor, és a megalakuló Kubai írók és Művészek Szövetségének elnöke lesz, és marad 1989-ben bekövetkező haláláig.

1971-ben adja ki A Nagy Zoo című szatirikus versesgyűjteményét. A *Nagy Zoo* költőigazgatója Kubából nézi a világ furcsa állatait, az Aconcaguát, a Szónokokot, az Atombombát. Megjelenteti szerelmes verseinek gyűjteményét. Juan Ramón Jiménez leheletfinom verseinek varázsát idézik Guillén öregkori szerelmes versei, mintha a szón mestere azt mutatná meg bennük, hogy a spanyol tiszta költészet legnagyobbjának hangján is meg tud szólalni.

Nyolcvan évesen publikálja kötetben először a gvagvankóról írt szon-versét, melynek első sorait egész életműve mottójául szánja:

*Én sosem mondom,
hogy énekem lazító ének,
meghagyom e szót
lazító ütemének.*

(Simor András fordítása)

Mulata

Ya yo me enteré, mulata,
mulata, ya sé que dise
que yo tengo la narise
como nudo de cobbata.

Y fijate bien que tu
no ere tan adelantá,
poqqe tu boca e bien grande,
y tu pasa, colora.

Tanto tren con tu cuerpo,
tanto tren;
tanto tren con tu boca,
tanto tren;
tanto tren con tu sojo,
tanto tren.

Si tu supiera, mulata,
la veddá;
¡que yo con mi negra tengo,
y no te quiero pa na!

Si tú supieras

¡Ay negra
si tu supiera!

Anoche te bi pasa
y no quise que me biera.
A é tú le hará como a mí,
que cuando no tube plata
te corrite de bachata,
sin acoddadte de mí

Sóngoro cosongo,
songo bé;
sóngoro cosongo
de mamey;
songoro, la negra
baila bien;
sóngoro de uno

Mulata

De velem ne izélj, te mulata,
mulata. kinevetsz te, hallom,
hogy ilyen meg olyan az orrom,
mint a nyakravaló bütyke, na!

Dehogysis vagy olyan okos,
ha föl is fújod magad,
csak igen nagy a te szád,
de rövid a bongyor hajad.

Annyira kelleted a tested,
annyira,
annyira kitátod a csőröd,
annyira,
annyira emeled a zórod,
annyira...

Nesze neked, mulata, tudd meg
az igazat:
van nekem fekete-fekete szeretóm,
te pedig hordd el magadat!

Weöres Sándor fordítása

Zóngoro kozongo

Aj, negra,
ha szíved rína!

Erre jártál éjszaka,
én elbújtam, mert ki bírja?
Vele is úgy bánasz, mint velem:
mikor pénzt nem tudtam adni,
mással szaladtál mulatni,
nem ültem az eszeden.

Zóngoro kozongo
zong a nád,
zóngoro kozongo
a zanyád,
zongoro a negra
szépen táncol,
zóngoro egy-kettő

sóngoro de tre.

Aé,
bengan a be;
aé,
bamo pa be;
bengan, sóngoro cosongo,
sóngoro cosongo de mamey.

Hay que tené boluntá

Mira s tú me conose,
que ya no tengo que hablá:
cuando pongo un ojo así,
e que no hay na;
pero si lo pongo así,
tampoco hay na.

Empena la plancha eléctrica,
pa podé sacá mi flú;
buca un reá,
buca un reá,
cómprate un paquete' vela
poqqe a la noche no hay lu.

¡Hay tené boluntá,
que la salasión no e
pa toa la bida!

Camina, negra, y no yore,
be p'aya;
camina, y no yore, negra,
ben p'acá;
camina, negra, camina,
¡que hay que tené boluntá!

Búcate plata

Búcate plata,
búcate plata,
poqqe no doy un paso má:
etoy a arró con galleta,
na má.

Yo bien sé cómo eta to,
pero biejo, hay que comé
búcate plata,
búcate plata,
poqqe me boy a corré.

Depue diran que soy mala,
y no me quedran trata,
pero amo con hambre, biejo,
¡que bá!

Con tanto sapato nuevo,
¡que bá!
Con tanto reló, compadre,
¡que bá!
Con tanto lujo, mi negro,
¡que bá!

zóngoro három.

Óhé!
gyűjjenek át,
ohé! nézni a lányt,
mind-mind, zongoro kozongo
zongoro kozongo
a zanyád!

Weöres Sándor fordítása

Akarni kell, tudod-e

Nézd, hiszen te ismersz engem,
itt sok duma nincs:
hogyha így kacsintok,
akkor semmi sincs,
ha meg úgy csinállok,
akkor még úgy sincs.

Zaciba vidd a villanyvasalódat,
hadd váltom ki az új ruhám,
pénzt keress,
pénzt keress,
egy pakli gyufát vehess,
mer' éjjel sötét van ám!

Akarni kell, tudod-e,
kár a sok élvezkedés,
nincs mese.

Nekem itt ne bőgj, fekete,
félre te,
indulj, nekem itt ne bőgjél,
gyér ide,
fekete, indulj, fekete,
akarni kell, tudod-e.

Weöres Sándor fordítása

Hozz lóvét nekem

Hozz lóvét nekem,
hozz lóvét nekem,
mer' nem maradok itt, öregem,
elegem van a kekszből
üresen.

Iszen tudom én, hogy így meg amúgy,
de öregem, enni kell,
hozz lóvét nekem,
hozz lóvét nekem,
mer' itt hagylak szívesen.

Hát majd azt mondják, rossz vagyok,
nem akarnak beszélni velem,
de szerelem meg éhség, öregem,
no nem?

Mikor annyi az új cipő,
no nem?
Mikor annyi a szép fityegő,
no nem?
Mikor van ez meg amaz, fekete öregem,
no nem?

Weöres Sándor fordítása

Mi chiquita

La chiquita que yo tengo
tan negra como e,
no la cambio po ninguna,
po ninguna otra mujé.

Ella laba, plancha, cose,
y sobre to, caballero,
¡cómo cosina!

Si la bienen a buca
pa bailá,
pa comé,
ella me tiene que lleba,
o traé.

Ella me dise: mi santo,
tú no me puede dejá;
bucamé,
bucamé,
pa gosá.

Tú no sabe inglés

Con tanto inglés que tú sabía,
Bito Manué,
con tanto inglés, no sabe ahora
desí ye.

La mericana te buca,
y tú le tiene que huí:
tu inglés éra de etrái guan,
de etrái guan y guan tu tri.

Bito Manué, tú no sabe inglés,
tú no sabe inglés,
tú no sabe inglés.

No te enamore má nunca,
Bito Manué,
si no sabe inglés,
si no sabe inglés.

Madrigal

Tu vientre sabe más que tu cabeza
y tanto como tus muslos.
Esa
es la fuerte gracia negra
de tu cuerpo desnudo.

Signo de selva el tuyo,
con tus collares rojos,
tus brazaletes de oro curvo,
y ese caiman oscuro
nadando en el Zambeze de tus ojos

Az én kicsim

Az én kicsim akármilyen
szurok-fekete,
nem váltanám föl egyetlen,
egyetlen más nőre se.

Kéremszépen, mos, vasal, varr,
és főképpen, kéremszépen,
úgy főz, hogy csuda...

Jönnek érte, cipelik
táncba, va-
csorára:
vagy elvisz magával vagy hoz
a házba.

Azt mondja nekem: szerelmem,
nem hagy el a feketéd,
itt bújok,
ott bújok,
a tiéd!

Weöres Sándor fordítása.

Te nem tudsz angolul

Amit angolul te tudsz,
Vito Mánué,
avval még annyit se tudsz
kimondani: jé.

Ha jön a mérikai lány,
jobb lesz neked elfutni:
a te angolod a tráj-ván,
a tráj-ván meg a ván-tu-tri...

Vito Mánué, nem tudsz angolul,
te nem tudsz angolul,
te nem tudsz angolul.

Hát ne szerelmesedj belé,
Vito Mánué,
ha nem tudsz angolul,
ha nem tudsz angolul!

Weöres Sándor fordítása

Madrigál

Az öled többet tud, mint a fejed
és annyit, mint a combjaid.
Ezek
tartják meztelen testedet,
mely fekete varázsát ontja itt.

Rajtad buja őserdők bélyege,
nyakadon vérvörös nyaklánc kúszik,
karkötőd arany, karod fekete,
és a sötét kaimánok serege
szemed Zambéziójában úszik.

András László fordítása

Caña

El negro
junto al Cañaveral.

El yanqui
sobre el Cañaveral.

La tierra
bajo el Cañaveral.

¡Sangre
que se nos va!

Keserű cukornád

A néger
a cukornád előtt.

A jenki
a cukornád felett.

A föld
a cukornád alatt.

Vérünk,
mely préda lett!

Gáspár Endre fordítása

Secuestro de la mujer de Antonio

Te voy a beber de un trago,
como una copa de ron;
te voy a echar en la copa
de un son,
prieta, quemada en ti misma,
cintura de mi canción.

Záfate tu chal de espumas
para que torees la rumba;
y si Antonio se disgusta
que se corra por ahí:
¡la mujer de Antonio tiene
que bailar aquí!

Desamárrate, Gabriela.
Muerde
la cascara verde,
pero no apagues la vela;
tranca
la pájara blanca,
y vengan de dos en dos,
que el bongó
se calentó...

De aquí no te iras, mulata,
ni al mercado ni a tu casa;
aquí molerán tus ancas
la zafra de tu sudor;
repique, pique, repique,
repique, repique, pique,
pique, repique, repique,
¡po!

Semillas las de tus ojos
darán sus frutos espesos;
y si viene Antonio luego
que ni en jarana pregunte
cómo es que tu estas aquí...

Mulata, mora, morena,
que ni el más toro se mueva,
porque el que más toro sea
saldrá caminando así;
el mismo Antonio si llega,
saldrá caminando así;

Antonio feleségének elrablása

Egy kortyra kiiszlak téged,
akár a rumos kupicát!
Dalomba kötözlek, érted?
Gyere hát!
Fekete bőröd, az égett,
dalomat övezi át.

Kendő, tarka, suhogó,
a rumbát vele riszárd,
vadítsd a fekete bikát.
Ha dühös lesz Antonio,
így megfogom és kidobom;
az asszonyod, Antonio,
ma táncba hívom.

Bogozd ki magad, Gabriela.
Harapd
a gyümölcshajat,
lobogjon, elégjen a gyertya.
Nyisd meg
a melleden inged,
hadd ringjon az a kettő,
míg a rumbatök
dobog-dörög.

Jer ide, ne fuss haza, mulata,
se a piacra, se haza, sehova,
ma itt megőrli a feneked
táncos veritékedet,
riszárd a derekad, csípd fel a szoknyád,
jeride, ide, jeride,
jeride, jeride, ide,
ide, jeride, jeride,
ládd!

Szemednek a magja fénylik,
sűrű-levű gyümölcse érik;
ha idejön Antonio,
hogy ugyan te mért vagy itten:
ne kérdje, ne kérdje bizony...

Mulata, tüzes fekete,
ne moccanjon a bika se,
de a legbikább bika se,
mert megfogom és kidobom,

todo el que no se conforme,
saldrá caminando así...
Requite, repique, pique,
repique, repique, po;
¡prieta, quemada en ti misma,
cintura de mi canción!

Balada de los dos abuelos

Sombras que sólo yo veo,
me escoltan mis dos abuelos.

Lanza con punta de hueso,
tambor de cuero y madera:
mi abuelo negro.
Gorguera en el cuello ancho,
gris armadura guerrera:
mi abuelo blanco.

África de selvas húmedas
y de gordos gongos sordos...
– ¡Me muero!
(Dice mi abuelo negro.)
Aguaprieta de caimanes,
verdes mañanas de cocos...
– ¡Me canso!
(Dice mi abuelo blanco.)
Oh velas de amargo viento,
galeón ardiendo en oro...
– ¡Me muero!
(Dice mi abuelo negro.)
¡Oh costas de cuello virgen
engañadas de abalorios...!
– ¡Me canso!
(Dice mi abuelo blanco.)
¡Oh puro sol repujado,
preso en el aro del trópico;
oh luna redonda y limpia,
sobre el sueño de los monos!

¡Qué de barcos, qué de barcos!
¡Qué de negros, qué de negros!
¡Qué largo fulgor de cañas!
¡Qué látigo el del negrero!
Piedra de llanto y de sangre,
venas y ojos entreabiertos,
y madrugadas vacías,
y atardeceres de ingenio,
y una gran voz, fuerte voz,
despedazando el silencio.
¡Qué de barcos, qué de barcos,
qué de negros!

Sombras que sólo yo veo,
me escoltan mis dos abuelos.

Don Federico me grita
y Taita Facundo calla;
los dos en la noche sueñan
y andan, andan.

Yo los junto.
– ¡Federico!
¡Facundo! Los dos se abrazan.
Los dos suspiran. Los dos
las fuertes cabezas alzan;

de Antonio maga se,
mert megfogom és kidobom,
de senki se, mi baja, mi köze,
így megfogom és kidobom...
Jeride, jeride, ide,
jeride, jeride, ládd!
Fekete bőrod, az égett,
dalomat övezi át.

Weöres Sándor fordítása

Ballada két nagyapámról

Két nagyapám árnyalakban
kísér, másnak láthatatlan.

Jobbjában csonthegyű kopja,
bőrből, fából van a dobja:
ez a néger nagyapám.
Csipkegallér bő nyakán,
szürke páncél mellkasán:
ez a fehér nagyapám.

Párás erdők Afrikája,
tompá gong csüng lomha fán...
– Meghalok –
mondja néger nagyapám.
Kókuszlombos napfelkelte,
barna vízben kaimán.
– Lankadok –
mondja fehér nagyapám.
Hajó vásznán keserű szél,
arany izzik árbocán...
– Meghalok –
mondja néger nagyapám.
Üveggyönggyel megcsalt szűz nyak
parti dombok hajlatán...
– Lankadok –
mondja fehér nagyapám.
Ó, acél nap, trópusoknak
abroncsából veretett,
ó, kerek hold tiszta fénye
majmok álmai felett!

Mennyi bárka, mennyi bárka!
Mennyi néger, mennyi néger!
Ó, cukornád messzi fénye,
hajcsár, ádáz (idegével!
Táguló szem, táguló ér,
kő, elöntve könnyel, vérrel,
hajnal üres pirkadása,
daráló gép nappal-éjjel,
és egy harsány, egy erős hang,
mely a csendet tépi széjjel.
Mennyi bárka, mennyi bárka,
mennyi néger!

Két nagyapám árnyalakban,
kísér, másnak láthatatlan.

Rám kiált don Federico
és Tajta Facundo hallgat.
Andalog a pár az éjben
s ballag, ballag.

Bennem élnek.
– Federico!
Facundo! – Kart karba fonnak.
Sóhajtanak. Erős fejük
felszegik a csillagoknak.

los dos del mismo tamaño,
bajo las estrellas altas;
los dos del mismo tamaño,
ansia negra y ansia blanca,
los dos del mismo tamaño,
gritan, sueñan, lloran, cantan.
Sueñan, lloran, cantan.
Lloran, cantan.
¡Cantan!

Egy növésű mind a kettő,
s fenn a csillagok ragyognak.
Egy termetű mind a kettő,
néger bánat – fehér bánat:
bánata két nagyapámnak.
Egy formájú mind a kettő,
kiáltanak, andalognak,
dalra kelnek és zokognak,
andalognak és zokognak
sírnak, aztán dalra kelnek
s énekelnek,
énekelnek!

Gáspár Endre fordítása

Sensemaya

Canto para matar a una culebra

¡Mayombe-bombe-mayombé!
¡Mayombe-bombe-mayombé!
¡Mayombe-bombe-mayombé!

La culebra tiene los ojos de vidrio;
la culebra viene y se enreda en un palo;
con sus ojos de vidrio, en un palo,
con sus ojos de vidrio.

La culebra camina sin patas;
la culebra se esconde en la yerba;
caminando se esconde en la yerba,
caminando sin patas.

¡Mayombe-bombe-mayombé!
¡Mayombe-bombe-mayombé!
¡Mayombe-bombe-mayombé!

Tú le das con el hacha y se muere:
¡dale ya !
¡No le des con el pie, que te muerde,
no le des con el pie, que se va!

Sensemaya, la culebra,
sensemaya.
Sensemaya, con sus ojos,
sensemaya.
Sensemaya, con su lengua,
sensemaya.
Sensemaya, con su boca,
sensemaya.

La culebra muerta no puede comer,
la culebra muerta no puede silbar,
no puede caminar,
no puede correr.
La culebra muerta no puede mirar,
la culebra muerta no puede beber,
no puede respirar,
no puede morder.

¡Mayombe-bombe-mayombé!
Sensemaya, la culebra...
¡Mayombe-bombe-mayombé!
Sensemaya, no se mueve...
¡Mayombe-bombe-mayombé!
Sensemaya, la culebra...
¡Mayombe-bombe-mayombé!
Sensemaya, se murio.

Kígyóölő dal

Majombe-bombe-majombé!
Majombe-bombe-majombé!
Majombe-bombe-majombé!

A kígyónak üvegszeme van,
a kígyó jön s feltekerődzik a botra:
üvegszemével a botra,
üvegszemével.

A kígyó megy, de nincs neki lába,
a kígyó elbújik a fűben,
megy és elbújik a fűben,
megy, de nincs neki lába.

Majombe-bombe-majombé!
Majombe-bombe-majombé!
Majombe-bombe-majombé!

Rávágysz a bárddal, meghal:
Nosza vágj!
Ne lábad használd, mert belédmar!
Ne lábad használd, mert odább megy!

Szenszemajá, ez a kígyó.
Szenszemajá.
Szenszemajá, ez a szeme.
Szenszemajá.
Szenszemajá, ez a nyelve.
Szenszemajá.
Szenszemajá, ez a szája.
Szenszemajá...

A halott kígyó nem eszik már,
a halott kígyó nem sziszeg már!
Mászni se bír már,
futni se bír már.
A halott kígyó szeme nem néz;
a halott kígyó nem iszik már,
lélegzeni sem bír,
menni sem bír!

Majombe-bombe-majombé!
Szenszemajá, ez a kígyó...
Majombe-bombé, majombé!
Szenszemajá, nem mozog már...
Majombe-bombé-majombé!
Szenszemajá, ez a kígyó...
Majombe-bombé-majombé!
Szenszemajá, halott már!

Gáspár Endre fordítása

Caminando

Caminando, caminando,
¡caminando!

Voy sin rumbo caminando,
caminando;
voy sin plata caminando,
caminando;
voy muy triste caminando,
caminando.

Está lejos quien me busca,
caminando;
quien me espera está más lejos,
caminando;
y ya empeñé mi guitarra,
caminando.

Ay,
las piernas se ponen duras,
caminando;
los ojos ven desde lejos,
caminando;
la mano agarra y no suelta,
caminando.

Al que yo coja y lo apriete,
caminando,
ése la paga por todos,
caminando;
a ése le parto el pescuezo,
caminando,
y aunque me pida perdón,
me lo como y me lo bebo,
me lo bebo y me lo como,
caminando,
caminando,
caminando...

Canción de los hombres perdidos

Con las ojeras excavadas,
rojos los ojos como rábanos,
vamos por las calles calladas.

La tripa impertinente hipa,
puntual lo mismo que un casero,
pero nada hay para la tripa.

No hay aguardiente ni tabaco,
ni un mal trozo de carne dura:
sólo las pulgas bajo el saco.

Así andamos por la ciudad,
como perros abandonados
en medio de una tempestad.

El sol nos tuesta en su candelá,
pero por la noche la Luna
de un escupitajo nos hiela.

Somos asmáticos, diabéticos,
herpéticos y paralíticos,

Menni, menni!

Menni, menni, egyre menni,
menni, menni!

Úttalan csak egyre menni,
menni, menni!
Pénzem semmi, javam semmi,
menni, menni!
Bánatom van csak, de mennyi!
Menni, menni!

Messze van, ki keres engem –
menni, menni!
Még messzebb, ki vár is engem –
menni, menni!
Kobzom kellett pénzzé tennem –
menni, menni!

Jaj,
lábam alatt rögöt érzek –
menni, menni!
Két szememmel messze nézek.
Menni, menni!
Ha fog markom, meg is tartom,
menni, menni!

Kit elkapok s megszorítok –
menni, menni,
az adja meg minden árát!
Menni, menni!
Beszakítom koponyáját –
menni, menni!
Könyöröghet: Kegyelem,
megiszom és megeszem,
borom lesz és kenyérem,
úgy fogok majd továbbmenni,
menni, menni,
menni, menni!

Gáspár Endre fordítása

Az elveszettek éneke

Szemünk alatt mély karikákkal,
retekvörös szemmel bolyongunk
a hallgatag utcákon által.

Komisz nagy inger a gyomorban,
akár a háziurakéban,
de zsigerünkben csak zsugor van.

Dohányra vágyunk s alkoholra,
falatnyi hús is kéne s nem jut,
csak szalmazsákjainkba bolha.

Járjuk a város, mint ebek,
kiverten és kitagadottan,
akárhogy zúg a fergeget.

Perzsel a napláng, mint szövetnek,
de egy köpéssel megfagyasztja
csontunk a hold, jöttén az éjnek.

Testünk sömörös és fekélyes,
sorvaszt az asztma s a cukorbaj,

mas sin régimenes dietéticos.

Nos come el hambre día a día,
y van cavándonos los dientes
charcos bermejos en la encía.

Así andamos por la ciudad,
como perros abandonados
en medio de una tempestad.

Quien es quien sabe nuestros nombres?
Nadie los sabe ni los mienta.
Somos las sombras de otros hombres.

Y si es que hablar necesitamos
unos con otros, ya sabemos
de qué manera nos llamamos.

«Caimán», «El Macho», «Perro Viudo»,
son nuestros nombres en la vida,
y cada nombre es un escudo.

Así andamos por la ciudad,
como perros abandonados
en medio de una tempestad.

¿Qué más da ser ladrón o papa?
El caldero siempre es el mismo,
lo que le cambian es la tapa.

Y hay quien podrido esta en lo hondo;
cuando el pellejo mas perfuma
mas el espíritu es hediondo.

Nosotros vamos descubiertos;
el pus al sol, la mugre al aire,
y con los ojos bien despiertos.

Así andamos por la ciudad,
como perros abandonados
en medio de una tempestad.

Secos estamos como piedra.
Largos y flacos como cañas.
Mano-pezuña, barba-hiedra.

Mas no tembléis si crece el hambre:
presto el gorila maromero
se estrellará desde su alambre.

¡Ánimo, amigos! ¡Piernas sueltas,
diente afilado, hocico duro,
y no marearse con dar vueltas!

¡Saltemos sobre la ciudad,
como perros abandonados
en medio de una tempestad!

de minket étrend nem feszélyez.

Mert nappal-éjjel öl az éhség
s foghúsunk rőt duzzanatában
a gennyes tályog lüktet és ég.

Járjuk a várost, mint ebek,
kiverten és kitagadottan,
akárhogy zúg a fergeteg.

Van, aki tudja még nevünket?
Nem kérdi és nem tudja senki.
Árnyak vagyunk csak, ködbe tűntek.

De mikor egymást értenünk kell,
tudjuk mi egymásról a módját,
hogy szólhatunk mindegyikünkkel.

„Ordas”, „Hiúz”, „Kan” s más ily névvel
járunk-kelünk mi a világban
igaz mivoltunk címerével.

Járjuk a várost, mint ebek,
kiverten és kitagadottan,
akárhogy zúg a fergeteg.

Nem mindegy, ha rabló, ha pápa?
Egy a fazék, a máz csupán más
és mit bevésnek oldalába.

S belülről rothad, ami rothad:
hol a bőrön legtöbb a parfüm,
a bűzös kór legjobban ott hat.

Mi csupaszon a levegőre
tárjuk a gennyet és a szennyet
s szemünk tágultan néz előre.

Járjuk a várost, mint ebek,
kiverten és kitagadottan,
akárhogy zúg a fergeteg.

Száraz kövek, szikkadtan állunk,
vékonyan s aszottan, mint a nádszál,
kezünk karom, fű a szakállunk.

De fog az éhség nőni végül:
s a táncoló szőrös gorilla
egyszer kidobban ketrecébül.

Barátaim, fel most! Kifent fog,
ugrásra kész láb, merev ormány,
s a szédület rajtunk ki nem fog!

Miénk a város, jöjjetek,
kivertek és kitagadottak,
mert most zeng-zúg a fergeteg!

Gáspár Endre fordítása

West Indies Ltd.

1

¡West Indies! Nueces de coco, tabaco y aguardiente...
Éste es un oscuro pueblo sonriente,
conservador y liberal,

West Indies Ltd.

1

West Indies! Pálinka, dohány, kókuszdió...
Jókedvű sötét nép, néhány millió,
konzervatív és liberális,

ganadero y azucarero,
 donde a veces corre mucho dinero,
 pero donde siempre se vive muy mal. [*]
 El sol achicharra aquí todas las cosas,
 desde el cerebro hasta las rosas.
 Bajo el relampagueante traje de dril
 andamos todavía con taparrabos;
 gente sencilla y tierna, descendiente de esclavos
 y de aquella chusma incivil
 de variadísima calaña,
 que en el nombre de España
 cedió Colón a Indias con ademán gentil.

Aquí hay blancos y negros y chinos y mulatos.
 Desde luego, se trata de colores baratos,
 pues a través de tratos y contratos
 se han corrido los tintes y no hay un tono estable.
 (El que piense otra cosa que avance un paso y hable.
 Hay aquí todo eso, y hay partidos políticos,
 y oradores que dicen: «En estos momentos críticos...»
 Hay bancos y banqueros
 legisladores y bolsistas,
 abogados y periodistas,
 médicos y porteros.
 ¿Qué nos puede faltar?
 Y aun lo que nos faltare lo mandaríamos buscar.
 ¡West Indies! Nueces de coco, tabaco y aguardiente.
 Éste es un oscuro pueblo sonriente.

¡Ah, tierra insular!
 ¡Ah, tierra estrecha!
 ¿No es cierto que parece hecha
 solo para poner un palmar?
 Tierra en la ruta del «Orinoco»,
 o de otro barco excursionista,
 repleto de gente sin un artista
 y sin un loco;
 puertos donde el que regresa de Tahití,
 de Afganistán o de Seúl,
 viene a comerse el cielo azul,
 regándolo con Bacardí;
 puertos que hablan un inglés
 que empieza en yes y acaba en yes.
 (Inglés de cicerones en cuatro pies).
 ¡West Indies! Nueces de coco, tabaco y aguardiente.
 Éste es un oscuro pueblo sonriente.

Me río de ti, noble de las Antillas,
 mono que andas saltando de mata en mata,
 payaso que sudas por no meter la pata,
 y siempre la metes hasta las rodillas.
 Me río de ti, blanco de verdes venas
 – ¡bien se te ven aunque ocultarlas procuras! –,
 me río de ti porque hablas de aristocracias puras,
 de ingenios florecientes y arcas llenas.
 ¡Me río de ti, negro imitamicos,
 que abres los ojos ante el auto de los ricos,
 y que te avergüenzas de mirarte el pellejo oscuro,
 cuando tienes el puño tan duro!
 Me río de todos: del policía y del borracho,
 del padre y de su muchacho,
 del presidente y del bombero.
 Me río de todos, me río del mundo entero.
 Del mundo entero, que se emociona frente a cuatro
 peludos,
 erguidos muy orondos detrás de sus chillones escudos,
 como cuatro salvajes al pie de un cocotero.

és sok az állat meg a cukornád:
 Néha pénzzel folyó Kanaán is,
 de fene megette az életformát. [*]
 A napon minden megpörkölődik
 az agyagkéregtől a rőzsatőig.
 A tarka-barka ruhák alatt
 a banánkötevény itt még megmaradt.
 A nép egyszerű, jámbor, rabszolgák ivadéka,
 és ama vegyes, de eléggé
 rossz hírű hispán söpredéké,
 melyet oly nagylelkűen oza szét a
 nyugati féltekén a kolumbuszi séta.

Van néger meg fehér itt, mulatt és kínai,
 no meg az olcsó színek százai,
 mert az adás és viszonteladás
 kikeverte színekre mindig lett ráadás.
 (Lépjén ki és beszéljen, kinek nézete más.)
 Ez mind van és egész sor politikai párt,
 s volt mindig szónok, ki „súlyos helyzetről” prézsmítált,
 van bankár, bank és bankfiók,
 tőzsérek és újságírók,
 törvényhozók, prókátorok,
 orvos, portás, de hány!
 Miben van itt hiány?
 Mindent hozunk, minek szüksége fennforog.
 West Indies! Pálinka, dohány, kókuszdió.
 Jókedvű sötét nép, néhány millió.

Ó, szűk szigetvilág,
 aprócska sziget!
 Nem így szól-e, aki lát:
 „Ideférne épp egy pálmaliget!”
 Sziget, útján az *Orinocónak*
 s a többi kirándulóhajónak,
 mely emberekkel színültig tele,
 csak művész meg örült nem jön vele –
 kikötünk, ahol Tahitiből,
 Afganisztánból és Szöulból jövet
 kék éggel lakhat a jenki jól,
 melyet Bacardival öblöget,
 kikötők, hol az angol nyelv első szava yes,
 s az utolsó is yes (de mit se tesz,
 így beszél a cicerone, az ugrifüles).
 West Indies! Pálinka, dohány, kókuszdió.
 Jókedvű sötét nép, néhány millió.

Nemes antillai, mókáid kacagom,
 ágról-ágra szökellő majom,
 pojáca, ki izzadsz, hogy lábatlan ne légy
 s mindenbe mégis négykézláb belemégy.
 Kacaglak téged, kékvérű fehér,
 rád ismerek, tagadnod mit sem ér! –
 kacaglak, ha szavalsz, hogy tiszta a véred,
 ládád tele s lelked fehérebb.
 Kacaglak, néger, ki szádat kítárod,
 ha a gazdagot autóján elrobogni látod,
 s szégyelled, hogy a bőrd sötétén tündökölsz,
 pedig öklöd kemény ököl!
 Kikacagok mindenkit, rendőrt és részegét,
 apát s fiát, tűzoltó részleget,
 az elnökön is kacagok, ha látom,
 kacagok mindenben, az egész világon,
 a világon, mely izgul négy bóbítás miatt,
 kik fennhézva tartják ríkító címerpajzsukat,
 mintha kókusz tövében látnék négy vadfiat.

– Coroneles de terracota,
políticos de quita y pon;
café con pan y mantequilla...
¡Que siga el son!

La burocracia esta de acuerdo
en ofrendarse a la Nación;
doscientos dólares mensuales...
¡Que siga el son!

El yanqui nos dará dinero
para arreglar la situación;
la Patria esta por sobre todo...
¡Que siga el son!

Los viejos líderes sonríen
y hablan después desde un balcón.
¡Lazafra! ¡La zafra! ¡La zafra!
¡Que siga el son!

3

Las cañas – largas – tiemblan
de miedo ante la mocha.
Quema el sol y el aire pesa.
Gritos de mayores
restallan secos y duros como foetes.
De entre la oscura
masa de pordioseros que trabajan,
surge una voz que canta,
brotó una voz que canta,
sale una voz llena de rabia,
se alza una voz antigua y de hoy,
moderna y bárbara:

– *Cortar cabezas como canas,
¡chas, chas, chas!*
*Arder las cañas y cabezas,
subir el humo hasta las nubes,
¡cuando será, cuando será!*
*Está mi mocha con su filo,
¡chas, chas, chas!*
*Está mi mano con su mocha,
¡chas, chas, chas!*
*Y el mayoral está conmigo,
¡chas, chas, chas!*
*Cortar cabezas como cañas,
arder las cañas y cabezas,
subir el humo hasta las nubes...
¡Cuándo será!*

Y la canción elástica, en la tarde
de zafra y agonía,
tiembla, fulgura y arde,
pegada al techo cóncavo del día.

4

El hambre va por los portales
llenos de caras amarillas
y de cuerpos fantasmales:
y estacionándose en las sillas
de los parques municipales,
o pululando a pleno sol
y a plena luna,
busca el problemático alcohol
que borra y ciega,
pero que no venden en ninguna
bodega.
¡Hambre de las Antillas,
dolor de las ingenuas Indias Occidentales!

– Hej, terrakotta, ezredeskék,
politikusok sáp-jogon,
tejeskávé vajaskenyérrrel...
Szóljon a szon!

A bürokrata szíve csüing a
hazafias szolgálaton;
kétszáz dollár a havi fixum...
Szóljon a szon!

A jenki benyúl a zsebébe,
mert az segít minden bajon,
a haza java: ez az első...
Szóljon a szon!

Öreg vezérek somolyognak
s szónokolnak a balkonon.
Cukornád, cukornád, cukornád!...
Szóljon a szón!

3

A nád, a karcsú, reszket,
mert fél a görbe késtől.
Nap tűz, tikkaszt a lég.
Hajcsárok kiáltása csattan
száraz, kemény korbácsütésként.
A koldus dolgozók sötét
sűrűjéből egy gajdoló hang,
egy dal fakad, szakad fel,
egy dühvel teli vad hang,
mely mai, mégis ősi,
barbár is és modern is:

– *Mint nádat, szeli le sok fejet,
nyisz, nyisz, nyisz!*
*S tűzre hajítani nádat, fejet,
hogy füstjük elérje az eget,
mikor már, mikor lehet?*
*Görbe késemnek kifent az éle,
nyisz, nyisz, nyisz!*
*Kezem is jól tud bánni véle,
nyisz, nyisz, nyisz!*
A hajcsár mögöttem sokáig él-e?
Nyisz, nyisz, nyisz!
*Mint nádat szelni le sok fejet,
S tűzre hajítani nádat, fejet,
hogy füstjük elérje az eget...
Mikor lehet? –*

S a szárnyaló dal a kínszagú
és cukorszagú délután
reszket, felbugyborog, lángra gyúl
s megáll az ég homorú boltozatán.

4

Az éhség bejárja a kapukat:
hol sárga ábrázatot,
hol elszörnyesztő alakot mutat;
letelepszik az elhagyatott
sétány mentén a padon,
fortyog a szikrázó napon,
vagy a telihold
fényén kutat kétes alkoholt,
mely szomjat s bánatot olt,
de ily drága mérget
egy csapszék se mérhet.
Antillái éhség,
ős bánat, melyet Nyugat-India éltet!

Noches pobladas de prostitutas,
bares poblados de marineros;
encrucijada de cien rutas
para bandidos y bucaneros.
Cuevas de vendedores de morfina,
de cocaína y de heroína.
Cabarets donde el tedio se engaña
con el ilusorio cordial
de una botella de champaña,
en cuya eficacia la gente confía
como en un neosalvarsán de alegría
para la «sífilis sentimental».
Ansia de penetrar el porvenir
y sacar de su entraña secreta
una fórmula concreta
para vivir.
Furor de los piratas de levita
que como en Sores y «El Olonés»,
frente a la miseria se irrita
y se resuelve en puntapiés.
¡Dramática ceguedad de la tropa,
que siempre tiene presto el rifle
para disparar contra el que proteste o chifle,
porque el pan esta duro o esta clara la sopa!

5

*Cinco minutos de interrupción.
Lu ch aranka de Juan el Barbero tncá un son.*

Para encontrar la butuba
hay que trabajar caliente;
para encontrar la butuba
hay que trabajar caliente:
mejor que doblar el lomo,
tienes que doblar la frente.
De la caña sale azúcar,
azúcar para el café;
de la caña sale azúcar,
azúcar para el café:
lo que ella endulza, me sabe
como si le echara hiel.

No tengo donde vivir,
ni mujer a quien querer;
no tengó donde vivir,
ni mujer a quien querer:
todos los perros me ladran,
y nadie me dice usted.

Los hombres, cuando son hombres,
tienen que llevar cuchillo;
los hombres, cuando son hombres,
tienen que llevar cuchillo;
¡yo fui hombre, lo llevé,
y se me quedô en presidio!

Si me muriéa ahora mismo,
si me muriéa ahora mismo,
si me muriéa ahora mismo, mi madre,
¿qué alegre me iba a poner?

¡Ay, yo te daré, te daré,
Te daré, te daré,
ay, yo te daré
la libertad!

6

¡West Indies! ¡West Indies! ¡West Indies!
Éste es el pueblo hirsuto,

Lotyókkal teli éjjel,
matrózokkal teli bár,
keresztút, mely százféle tér el,
hol kalóz és bandita vár.
Lebuj, hol a gazda morfiumot
árul, heroint s kokaint.
Öncsalásra való orfeumok,
hol az unalom adta kint
próbálja elűzni a pezsgő,
s talmi varázsában hisz a kezdő,
hogy más örömszalvarzánt ne kelljen
keresni az érzelmi szifilisz ellen.
Hó vágy, a jövőbe hatolni,
onnan csikarva ki holmi
titkos, de szolid receptet,
melytől már sokak élete szebb lett.
Frakkba bújt dühös piráták,
kiknek füle jajszóra süket,
s ha a nyomort felbukkanni látják,
rúgásban élük ki mérgüket.
Trajikus vaksága a zsoldos hadnak,
mely töltött puskával indul a hevesek
ellen, kik tiltakozó szóra vagy füttyre fakadnak,
mert kemény a kenyér és hígak a levesek!

5

*Öt perc szünet. Borbély Juan
bandája eljátszik egy szont.*

Munka nélkül vacsorádat
megkeresni nem fogod,
munka nélkül vacsorádat
megkeresni nem fogod:
nem elég, ha hátad görnyed,
hajtsd a földre homlokod,
édes cukor lesz a nádból,
kávéba való cukor,
édes cukor lesz a nádból,
kávéba való cukor:
nekem az az édes kávé
rossz örömmel telt csupor.

Sehol nincsen nyugovásom,
nem vár asszony rám, se ház,
sehol nincsen nyugovásom,
nem vár asszony rám, se ház:
engem ugat minden kutya,
senki engem nem magáz.

Azért férfi, aki férfi,
hogy viseljen kést, anyám!
Azért férfi, aki férfi,
hogy viseljen kést, anyám!
Férfi voltam, kést viseltem,
börtön érte a tanyám!

Ha most nyomban meghalhatnék,
ha most nyomban meghalhatnék,
ha most nyomban meghalhatnék,
boldog lenne a fiad!

Visszaszerzem én, jaj,
visszaszerzem én,
visszaszerzem
szabadságodat!

6

West Indies! West Indies! West Indies!
A bozontosok országa ez,
a réz, a sok fejű föld, hol tekereg az élet

de cobre, multicéfalo, donde la vida reptá
con el lodo seco cuarteado en la piel.
Éste es el presidio
donde cada hombre tiene atados los pies.
Ésta es la grotesca sede de compañías y trusts.
Aquí están el lago de asfalto, las minas de hierro,
las plantaciones de café,
los ports docks, los ferry boats, los ten cents...
Este es el pueblo del all right,
donde todo se encuentra muy mal;
éste es el pueblo del very well,
donde nadie está bien.

Aquí están los servidores de Mr. Babbit.
Los que educan sus hijos en West Point.
Aquí están los que chillan: hello baby,
y fuman «Chesterfield» y «Lucky Strike».
Aquí están los bailadores de fox trots,
los boys del jazz band
y los veraneantes de Miami y de Palm Beach.
Aquí están los que piden bread and butter
y coffee and milk.
Aquí están los absurdos jóvenes sifilíticos,
fumadores de opio y de mariguana,
exhibiendo en vitrinas sus espiroquetas
y cortándose un traje cada semana.
Aquí está lo mejor de Port-au-Prince,
lo más puro de Kingston, la high life de La Habana...
Pero aquí están también los que reman en lágrimas,
galeotes dramáticos, galeotes dramáticos.

Aquí están ellos,
los que trabajan con un haz de destellos
la piedra dura donde poco a poco se crispa
el puño de un titán. Los que encienden la chispa
rójá, sobre el campo reseco.
Los que gritan: «¡Ya vamos!», y les responde el eco
de otras voces: «¡Ya vamos!» Los que en fiero tumulto
sienten latir la sangre con sílabas de insulto.
¿Qué hacer con ellos,
si trabajan con un haz de destellos?

Aquí están los que codo con codo
todo lo arriesgan; todo
lo dan con generosas manos;
aquí están los que se sienten hermanos
del negro, que doblando sobre el zanjón oscuro
la frente, se disuelve en sudor puro,
y del blanco, que sabe que la carne es arcilla
mala cuando la hiere el látigo. y peor si se la humilla
bajo la bota, porque entonces levanta
la voz, que es como un trueno brutal en la garganta.
Ésos son los que sueñan despiertos,
los que en el fondo de la mina luchan,
y allí la voz escuchan
con que gritan los vivos y los muertos.
Ésos, los iluminados,
los parias desconocidos,
los humillados,
los preteridos,
los olvidados,
los descosidos,
los amarrados,
los ateridos,
los que ante el máuser exclaman: «¡Hermanos
soldados!»,
y ruedan heridos
con un hilo rojo en los labios morados.
(¡Que siga su marcha el tumulto!
¡Que floten las bárbaras banderas,
y que se enciendan las banderas
sobre el tumulto!)

s a száraz sár mintákat ró a bőrre.
Ez itt a börtön,
hol össze van kötözve mindenki lába.
A Companyk és trösztök groteszk székhelye ez,
az aszfalt-tó, a vasbányák vidéke
s a kávéültetvényeké.
Hol annyi a port dock, a ferry boát, a ten cents...
Ez az all right világa,
ahol magát mindenki rosszul érzi,
a very well birodalma,
hol senki sincs jól.

Mr.Babbit szolgálai vannak itt,
kik fiaikat West Pointban neveltetik,
kik azt recsegik, hogy Hello, baby,
s márkájuk a Chesterfield és Lucky Strike.
Itt vannak a foxtrot-matadorok,
a jazzband-boyok,
Miami és Palm Beach nyári vendégei.
Itt vannak, akik bread and butter
fogyasztanak s coffe and milket.
Itt vannak a képtelen bujakóros ifjak,
az ópiumot és mariguanát szívók,
akik spirochétáikat kirakatba teszik
és minden héten új öltönyt szabatnak.
Itt van Port-au-Prince színe-java,
Kingston szemefénye, a hábanai high-life...
De itt vannak ők is, kik könnyeken eveznek,
tragikus gályarabok, tragikus gályarabok!

Itt vannak ők,
kik lángnyalábbal mállasztják szertesztét
a sziklát, hol egy titán szorítja kezét
lassan ökölbe. Kik meggyújtják a rőt
szikrát, hogy beragyogja az elasztott mezőt.
„Jövünk!” kiáltják. És szól rá felriadtan
az ezerszavú visszhang: „Jövünk!” S a forgatagban
érezik lüktetni vérük és ezek szitka csattan.
Mi lesz velük,
akiknek lángnyaláb a fegyverük?

Itt vannak ők, a vállat vállhoz vetők,
a semmitől sem rettegők,
kik, amijük van, osztogatják,
itt vannak ők, akik testvérül elfogadják
a négert, ki fejét egy sötét lyukra hajtja,
hogy csak a verejték emberi rajta,
és a fehér, ki tudja, hogy a hús rossz anyag,
ha ostor tépi s rosszabb, ha lábak tipranak
csizmásán rajta, mert a torokból a hörgés
úgy hangzik ilyenkor, mint állati nyöszörgés.
Ezek azok, akik álmodnak ébren,
kik harcolnak a bányamélyben,
s úgy élő nem sikolthat,
hogy meg ne hallanák őt és a holtat.
Ők, a megvilágosodottak,
a páriaságba vetettek,
a kitagadottak,
a kismimizettek,
az elhagyatottak,
az elfeledtek,
a megfagyottak,
bilincsbe verettek,
kik a mauzer előtt felordítottak:
„Katona testvérek!” – s porba rogytak
fakó ajkukon rőt színű cseppek!
(Kavarogjon hát a lázadás forgatagja!
lobogjanak áházán a zászlók
s vörös fényüket ontsák a zászlók
a forgatagra!)

*Cinco minutos de interrupción.
La charanga de Juan el Barbero toca un son.*

– Me matan, si no trabajo,
y si trabajo, me matan;
siempre me matan, me matan,
siempre me matan.

Ayer vi a un hombre mirando,
mirando el sol que salía;
ayer vi a un hombre mirando,
mirando el sol que salía:
el hombre estaba muy serio,
porque el hombre no veía.
Ay,
los ciegos viven sin ver
cuando sale el sol,
cuando sale el sol,
¡cuando sale el sol!

Ayer vi a un niño jugando
a que mataba a otro niño;
ayer vi a un niño jugando
a que mataba a otro niño:
hay niños que se parecen
a los hombres trabajando.

¡Quién les dirá cuando crezcan
que los hombres no son niños,
que no lo son,
que no lo son,
que no lo son!

Me matan, si no trabajo,
y si trabajo, me matan:
siempre me matan, me matan,
¡siempre me matan!

8

Un altísimo fuego raja con sus cuchillas
la noche. Las palmas, inocentes
de todo, charlan con voces amarillas
de collares, de sedas, de pendientes.
Un negro tuesta su café en cuclillas.
Se incendia un barracón.

Resoplan vientos independientes.
Pasa un crucero de la Unión
Americana. Después, otro crucero,
y el agua ingenua ensucian con ambiciosas quillas,
nietas de las del viejo Drake, el filibustero.

Lentamente, de piedra, va una mano
cerrándose en un puno vengativo.
Un claro, un claro y vivo
son de esperanza estalla en tierra y océano.
El sol habla de bosques con las verdes semillas...
West Indies, en inglés. En Castellano,
las Antillas.

Lapida

*Estofue escrito por Nicolás Guillén, antillano,
en el año de mil novecientos treinta y cuatro.*

*Őt perc szünet. Borbély Juan
bandája eljátszik egy szont.*

– Megölnek, ha nem dolgozom
s ha dolgozom is, megölnek,
engem mindig ölnek, ölnek,
mindig csak megölnek.

Tegnap láttam én egy embert,
nézte a kelő napot,
tegnap láttam én egy embert,
nézte a kelő napon.
Komoly arccal nézte, nézte,
de semmit e láthatott.
Jaj,
mert a vak nem látja,
ha felkél a nap,
ha felkél a nap,
ha felkél a nap!

Tegnap láttam egy fiúcskát,
ki egy társát ölte meg,
tegnap láttam egy fiúcskát,
ki egy társát ölte meg.
Van gyerek, ki olyan máris,
mint a felnőtt emberek.

Van, aki megmondja nékik,
hogy a felnőtt nem gyerek,
nem gyerek,
nem gyerek,
nem gyerek?

Megölnek, ha nem dolgozom,
s ha dolgozom is megölnek,
engem mindig ölnek, ölnek,
mindig csak megölnek.

8

Fenn villám hasít bele késsel
az éjbe. Egy sor pálma ártatlan csevegéssel,
semmiről se tehetvén, sárga hangon
selyemről, nyakékról meg függőkről trécsel.
Egy guggoló néger kávé pörkölt a gangon.
Kigyullad egy siló.

Független szél cicázik.
Az Észak-Amerikai Unió
egy cirkálója megy el. Majd újra másik,
s a szűzi habokat, kapzsi hajókkal betörve,
Drake kalóz unokái beszennyezik.

De lassan kőből egy kéz emelkedik
s szorul bosszúvággal ökölbe.
Egy tiszta, tiszta s eleven
dal kél reménykedően a földön és vizeken.
A nap a zöld csirákkal erdőről társalog.
West Indies angolul. A spanyolok
így híjják:
Antillák.

Emléktábla

*Nicolás Guillén, ki az Antillákon született,
írta ezerkilencszázharmincnyolcban ezeket.*

Gáspár Endre fordítása

[*] Cierta que éste es un pueblo manso todavía... / No obstante, cualquier día / alza de un golpe la cerviz; / rompe por dondequiera con sus calludas manos / y hace como esos arboles urbanos / que arrancan toda una acera con una sola raíz. [\[vissza\]](#)

No sé por qué piensas tú

No sé por qué piensas tú,
soldado, que te odio yo,
si somos la misma cosa
yo
tú.

Tú eres pobre, lo soy yo;
soy de abajo, lo eres tú;
¿de dónde has sacado tú,
soldado, que te odio yo?

Me duele que a veces tú
te olvidas de quién soy yo;
caramba, si yo soy tú,
lo mismo que tú eres yo.

Pero no por eso yo
he de malquererte, tú;
si somos la misma cosa,
yo
tú,
no sé por qué piensas tú,
soldado, que te odio yo.

Ya nos veremos yo y tú,
juntos en la misma calle,
hombro con hombro, tú y yo,
sin odios ni yo ni tú,
pero sabiendo tú y yo,
a dónde vamos yo y tú....
no sé por qué piensas tú,
soldado, que te odio yo!

José Ramón Cantaliso

José Ramón Cantaliso,
canta liso, canta liso
José Ramón.
Duro espinazo insumiso:
por eso es que canta liso
José Ramón Cantaliso,
José Ramón.

En bares, bachas, bachatas,
a los turistas a gatas
y a los nativos también,
a todos, el son preciso,
José Ramón Cantaliso
les canta liso, muy liso,
para que lo entiendan bien.

Voz de cancerosa entraña,
humo de solar y caña,
que es nube prieta después;

[*] Ez a nép még nevezhető jámbornak... / csakhogy eljő
a holnap, / és fölszegezi fejét; / bütykös kezét emeli vad
csapásra, / és széjjelüt, mint városban a pálma /
gyökerével a járdát tépi szét. [\[vissza\]](#)

Mért hiszed, katona, te

Mért hiszed, katona, te,
rólam, hogy gyűlöllek én,
hiszen egyek vagyunk ketten,
te,
én.

Szegény vagy, akárcsak én,
mélyből jössz, katona, te:
mért mondd, katona, te,
rólam, hogy gyűlöllek én?

Fáj nekem, hogy néha te
feledeksz, ki vagyok én;
én vagyok, katona, te,
nem érted, hisz te vagy én.

Tán ezért, katona, te,
gyűlöljelek téged én;
hiszen egyek vagyunk ketten,
te,
én,
mért hiszed, katona, te,
rólam, hogy gyűlöllek én.

Találkozunk, te meg én,
együtt megyünk majd az utcán
váll váll mellett, te meg én,
mi leszünk, nem én, se te,
mert ahová megyek én,
oda jössz, katona, te...
Mért hiszed, katona, te,
rólam, hogy gyűlöllek én?

Simor András fordítása

José Ramón Cantaliso

José Ramón Cantaliso
hangja izzó, hangja izzó,
José Ramón
háta sosem hajlik, hívó
hangja ezért olyan izzó,
José Ramón Cantaliso,
José Ramón.

Duhaj bárban megáll oldalt,
turistáknak ott dalolgat,
négernek és jenkinek,
mindnek a szont, hangja izzó,
José Ramón Cantaliso
hangja izzó, hangja izzó,
hogy mindenki értse meg.

Viskó füstje, rothadás van,
nád pernyéje a hangjában,
és felhőként ellebeg;

son de guitarra madura,
cuya cuerda ronca y dura
no se enreda en la cintura,
ni prende fuego en los pies.

Él sabe que no hay trabajo,
que el pobre se pudre abajo,
y que iras tanto luchar,
el que no perdió el resuello,
o tiene en la frente un sello,
o está con el agua al cuello,
sin poderlo remediar.

Por eso, de fiesta en fiesta,
con su guitarra protesta,
que es su corazón también,
y a todos, el son preciso,
José Ramón Cantaliso
les canta liso, muy liso,
para que lo entiendan bien.

szól az érett gitár húrja,
de a dala rekedt, durva,
nem a csípők után nyúl ma,
nem táncra mond éneket.

Nem kap munkát ma, se holnap,
aki szegény, az csak rothad,
küszködik bár, míg lehet;
szusszal ki bírja sokáig,
bélyeget üt rá egy másik,
vagy a vízbe nyomja állig,
megmenteni nem lehet.

Bárról bárra jár, és vádol,
szíve peng a gitárjából,
szól négernek, jenkinék,
mindnek a szont, hangja izzó,
José Ramón Cantaliso
hangja izzó, hangja izzó,
hogymindenki értse meg.

Simor András fordítása

Cantaliso en un bar

*(Los turistas en el bar:
Cantaliso, su guitarra,
y un son que comienza a andar.)*

– No me paguen porque canto
lo que no les cantaré;
ahora tendrán que escucharme
todo lo que antes callé.
¿Quién los llamó?
Gasten su plata,
beban su alcohol,
cómpranse un guiro,
pero a mí no,
pero a mí no,
pero a mí no.

Todos estos yanquis rojos
son hijos de un camarón,
y los parió una botella,
una botella de ron.
¿Quién los llamó?
Ustedes viven,
me muero yo,
comen y beben,
pero yo no,
pero yo no,
pero yo no.

Aunque soy un pobre negro,
sé que el mundo no anda bien;
¡ay, yo conozco a un mecánico
que lo puede componer!
¿Quién los llamó?
Cuando regresen
a Nueva York,
mándenme pobres
como soy yo,
como soy yo,
como soy yo.

A ellos les daré la mano,
y con ellos cantare,
porque el canto que ellos saben

Cantaliso a kocsmában

*(A turisták a kocsmában,
Cantaliso gitárt penget
s dallal töri meg a csendet.)*

– Ne fizessed meg a dalom,
amit nem dalolok el.
Most aztán majd meghallhatod,
amit rég hallgatok el.
Mondd, ki hívott?
Költsd a pénzed,
idd a viszkid
– azt is csendben –
de nem engem,
de nem engem,
de nem engem.

Mind ezek a fene jenki
felöntenek a garatra;
tán kocsmáros volt az apjuk,
vagy még inkább rumos flaska.
Mondd, ki hívott?
Ti jól éltek,
én meg nézzem?
Beledöglöm,
isztok, esztek,
én pedig nem,
én pedig nem,
én pedig nem.

Én csak szegény néger vagyok,
tudom én, rossz a világ.
Pedig ismerek pár gépészt,
azok megjavítanak!
Mi dolgozol itt?
Ha hazamégy
majd New Yorkba,
ne gazdagot,
szegényt küldj csak,
mint én vagyok,
mint én vagyok,
mint én vagyok.

Annak én majd kezet adok,
vele majd eldalolgotok,
megtehetem, dalaink is

es el mismo que yo sé.

ugyanazok, ugyanazok.

András László fordítása

Mi patria es dulce por fuera...

Mi patria es dulce por fuera,
y muy amarga por dentro;
mi patria es dulce por fuera,
con su verde primavera,
con su verde primavera,
y un sol de hiel en el centro.

¡Qué cielo de azul callado
mira impasible tu duelo!
¡Qué cielo de azul callado,
ay, Cuba, el que Dios te ha dado,
ay, Cuba, el que Dios te ha dado,
con ser tan azul tu cielo!

Un pájaro de madera
me trajo en su pico el canto;
un pájaro de madera.
¡Ay, Cuba, si te dijera,
yo que te conozco tanto,
ay, Cuba, si te dijera,
que es de sangre tu palmera,
que es de sangre tu palmera,
y que tu mar es de llanto!
Bajo tu risa ligera,
yo, que te conozco tanto,
miro la sangre y el llanto,
bajo tu risa ligera.
Sangre y llanto
bajo tu risa ligera;
sangre y llanto
bajo tu risa ligera.
Sangre y llanto.

El hombre de tierra adentro
está en un hoyo metido,
muerto sin haber nacido,
el hombre de tierra adentro.
Y el hombre de la ciudad,
ay, Cuba, es un pordiosero:
Anda hambriento y sin dinero,
pidiendo por caridad,
aunque se ponga sombrero
y baile en la sociedad.
(Lo digo en mi son entero,
porque es la pura verdad.)

Hoy yanqui, ayer española,
sí, señor,
la tierra que nos tocó
siempre el pobre la encontró
si hoy yanqui, ayer española,
¡cómo no!
¡Qué sola la tierra sola,
la tierra que nos toco!

La mano que no se afloja
hay que estrecharla en seguida;
la mano que no se afloja,
china, negra, blanca o roja,
china, negra, blanca o roja,
con nuestra mano tendida.

Un marino americano,

Az én földem kívül édes

Az én földem kívül édes,
de keserű ám belül,
az én földem kívül édes,
friss tavasszal, zölddel ékes,
friss tavasszal, zölddel ékes,
de epét ad fűszerül.

Fásult ég kék boltozatja,
gyászt és kínt lát eleget!
Fásult ég kék boltozatja,
hej, Kuba, te istenadta,
hej, Kuba, te istenadta,
mért is oly kék az éged!

Fa-madárnak hozta csőre
hozzám ezt az éneket.
Fa-madárnak hozta csőre,
hej, Kuba, tudd meg belőle,
hogy zöld partod bánat öre,
hogy zöld partod bánat öre,
s könny és vér a tengered
Mosolyodban, a kacérban,
fiad mondja teneked,
csupa könny és csupa vér van,
mosolyodban, a kacérban,
könny
meg vér van,
könny
meg vér van,
könny
meg vér van.

Jaj itt a föld gyermekének!
Alighogy megszületik,
sírógörbe fektetik,
jaj itt a föld gyermekének!
S ki városban született,
ha kubai, koldusfajta,
pénztelenség, éhség hajta,
s alamizsnát kéregét,
még ha kalap is van rajta
s át is táncol éjeket.
(Mít tagadni nem lehet,
mért ne öntsem rímes jajba?)

Tegnap spanyol volt, ma jenki,
ez a föld az én hazám
igazán.
Árva népen és hazán
tegnap spanyol ült, ma jenki.
Senki, senki meg nem menti,
mert magában
él a nép e bús hazában.

Kell itt minden jó tenyér,
ha fekete, ha fehér,
ha rézbőrű és ha sárga,
belecsapunk mit se várva,
a jó tenyér kincset ér,
ha fekete, ha fehér,
ha rézbőrű és ha sárga.

De egy jenki istenverte

bien,
 en el restaurant del puerto,
 bien,
 un marino americano
 me quiso dar con la mano,
 me quiso dar con la mano,
 pero allí se quedó muerto,
 bien,
 pero allí se quedó muerto,
 bien,
 pero allí se quedó muerto
 el marino americano
 que en el restaurant del puerto
 me quiso dar con la mano,
 ¡bien!

kezét tegnap rám emelte,
 rám bizony,
 odalenn a kikötőben,
 ott bizony.
 Jenki matróz volt a kerge,
 aki azt az istenverte
 kezét tegnap rám emelte
 odalenn a kikötőben,
 ott bizony.
 El is vitték lepedőben,
 el bizony.
 El is vitték lepedőben,
 így járta meg az a kerge,
 aki lenn a kikötőben
 kezét tegnap rám emelte,
 úgy bizony!

Gáspár Endre fordítása

Son número seis

Yoruba soy, lloro en yoruba
 lucumí.
 Como soy un yoruba de Cuba,
 quiero que hasta Cuba suba mi llanto yoruba
 que suba el alegre llanto yoruba
 que sale de mí.

Yoruba soy,
 cantando voy,
 llorando estoy,
 y cuando no soy yoruba,
 soy congo, mandinga, carabalí.
 Atiendan amigos, mi son, que empieza así

Adivinanza
 de la esperanza:
 lo mio es tuyo
 lo tuyo es mío;
 toda la sangre
 formando un río.

La ceiba ceiba con su penacho;
 el padre padre con su muchacho;
 la jicotea en su carapacho.
 Que rompa el son caliente,
 y que lo baile la gente,
 pecho con pecho,
 vaso con vaso,
 y agua con agua con aguardiente!

Yoruba soy, soy lucumí,
 mandinga, congo, carabalí.
 Atiendan, amigos, mi son, que sigue así:

Estamos juntos desde muy lejos,
 jóvenes, viejos,
 negros y blancos, todo mezclado;
 uno mandando y otro mandado,
 todo mezclado;
 San Berenito y otro mandado,
 todo mezclado;
 negros y blancos desde muy lejos,
 todo mezclado;
 Santa María y uno mandado,
 todo mezclado;
 todo mezclado, Santa María,
 San Berenito, todo mezclado,
 todo mezclado, San Berenito,
 San Berenito, Santa María,

Hatos számú szón

Joruba vagyok, én sírok, a joruba,
 a lukumi.
 És mint joruba, akarom, Kuba,
 hogy te légy ura, Kuba, e jajnak, mely joruba,
 te légy ura e víg jajnak, mely joruba
 búmat mondja ki.

Joruba vagyok,
 dalba így fogok,
 és így zokogok,
 és ha nem vagyok joruba,
 vagyok kongo, mandinga, karabali.
 Itt a szonom, barátaim, így kezdek neki:

Találd ki végét,
 mi a reménység:
 enyém tiéd már,
 tied enyém lett,
 egy folyó sodra
 vérem és véred.

A szeiba-szeiba koronájával,
 az apa-apa fürge fiával,
 járja a teknőc a páncéljával.
 Szóljon a szón, nemsokára
 mindenki a szonra járja,
 mell mellel,
 pohár pohárral,
 rum rummal indul ma táncba!

Joruba vagyok, vagyok lukumi,
 mandinga, kongo, karabali.
 Szonomra aki kíváncsi, fülét nyissa ki:

Egy úton jövünk: messziről, régen,
 ifjan és vénen,
 fehér és néger, félvér mindenki,
 őst ki sejtí, ez úr, az senki,
 félvér mindenki,
 Szent Berenító, ez úr, az senki,
 félvér mindenki,
 fehér és néger, messziről, régen,
 félvér mindenki,
 jön Szűz Mária, őst ki sejtí,
 félvér mindenki,
 félvér mindenki, Szűz Máriával
 Szent Berenító, félvér mindenki,
 félvér mindenki, Szent Berenító,
 Szent Berenító Szűz Máriával,

Santa María, San Berenito
todo mezclado!

Yoruba soy, soy lucumí,
mandinga, Congo, carabalí.
Atiendan, amigos, mi son, que acaba así:

Salga el mulato,
suelte el zapato,
díganle al blanco que no se va:
de aquí no hay nadie que se separe;
mire y no pare,
oiga y no pare,
beba y no pare,
coma y no pare,
viva y no pare,
que el son de todos no va a parar!

Elegía

Por el camino de la mar
vino el piarata,
mensajero del Espíritu Malo,
con su cara de un solo mirar
y con su monótona pata
de palo.
Por el camino de la mar.

Hay que aprender a recordar
lo que las nubes no pueden olvidar.

Por el camino de la mar,
con el jazmín y con el toro,
y con la harina y con el hierro,
el negro, para fabricar
el oro;
para llorar en su destierro
por el camino de la mar.

¿Cómo vais a olvidar
lo que las nubes aún pueden recordar?

Por el camino de la mar
el pergamino de la ley,
la vara para malmedir,
y el látigo de castigar,
y la sífilis del virrey,
y la muerte, para dormir
sin despertar,
por el camino de la mar.

¡Duro recuerdo recordar
lo que las nubes no pueden olvidar
por el camino de la mar!

Palma sola

La palma que esta en el patio
nació sola;
creció sin que yo la viera,
creció sola;
bajo la luna y el sol,

Szűz Máriával Szent Berenito,
félvér mindenki!

Joruba vagyok, vagyok lukumi,
mandinga, kongo, karabli.
Szonom végét aki várja, fülét nyissa ki:

Hé, mulatt bújj be,
cipődet rúgd le,
a fehér úgyse megy már sehová:
ki erre rákezd sohasem áll meg,
nézzed, ne állj meg,
figyeld, ne állj meg,
igyál, ne állj meg,
egyél, ne állj meg,
így élj, ne állj meg,
mindenkié e szón, meg sose áll!

Simor András fordítása

Elégia

A tengeren, a tenger kék
hátán jött a kalóz,
a Gonosz küldötte, a sánta,
kendő földte a fél szemét,
s koppant az átkozott hajós
fa-lába,
A tengeren. S a tenger kék.

El ne halványulj, emlék!
A fellegek fent emlékeznek még!

A tengeren, a tenger kék
hátán hozott jázmint, vasat,
lisztet, bikát, s volt sötét bőrű rabja,
hogy termeljen a néger még
s még aranyat,
hazátlanságát hadd sirassa
a tengeren. A tenger kék.

El ne feledd! Hát felednéd?
A fellegek fent emlékeznek még!

Tengeren jött – s a tenger kék! –
a pergament, a jogszabály,
a hamis rőf, a vasbilincs,
korbács, az örök ellenség,
vérbajával az alkirály,
s a halál: álom, melyre nincs,
nincs reggel s ég
a tengeren. A tenger kék.

Kemény emlék!
A fellegek fent emlékeznek még
a tengeren. A tenger kék.

András László fordítása

Magányos pálma

Kertem fája, kerti pálma,
kelt magába,
anélkül, hogy láttam volna,
nőtt magába,
a hold és a nap alatt

vive sola.

Con su largo cuerpo fijo,
palma sola;
sola en el patio sellado,
siempre sola,
guardián del atardecer,
suena sola.

La palma sola soñando,
palma sola,
que va libre por el viento,
libre y sola,
suelta de raíz y tierra,
suelta y sola;
cazadora de las nubes,
palma sola,
palma sola,
palma.

Pero que te pueda ver

Si es que me quieres matar,
no esperes a que me duerma,
pues no podré despertar.
Muerto,
ay, muerto y también dormido,
no es ni morir ni soñar,
ni es ni recuerdo ni olvido.
Muerto,
ay, muerto y también dormido.

Mátame al amanecer,
o de noche, si tú quieres;
pero que te pueda ver
la mano;
pero que te pueda ver
las unas;
pero que te pueda ver
los ojos,
pero que te pueda ver.

Iba yo por un camino

Iba yo por un camino,
cuando con la Muerte di.
– ¡Amigo! – gritó la Muerte –
pero no le respondí,
pero no le respondí;
miré no más a la Muerte,
pero no le respondí.

Llevaba yo un lirio blanco,
cuando con la Muerte di.
Me pidió el lirio la Muerte,
pero no le respondí,
pero no le respondí;
miré no más a la Muerte,
pero no le respondí.

Ay, Muerte,
si otra vez volviera a verte,

él magába.

Sudár törzsű, erős testű
karcsú pálma,
bekerített kicsi kertben
nagy magánya,
alkony öre, álmodik
egymagába.

Magasságba ring az álma,
karcsú pálma,
nézd, szabadon leng a szélben
szép magánya,
földtől, tőtől szabadulva
száll magánya,
felhők, csillagok vadásza,
karcsú pálma,
karcsú pálma,
pálma.

Weöres Sándor fordítása

De láthassam

Ha meg akarsz ölni engem,
ne várj, édes, míg elalszom,
mert nincs aki fölébresszen.
Holtan,
aj, holtan fekszem és szendergek,
nem halál ez és nem álom,
nem emlékszem, nem felejték.
Holtan,
aj, holtan fekszem és szendergek.

Virradatkor ölj meg engem,
vagy éjjel, ha jobb neked,
de láthassam
kezedet,
de láthassam
körmödöt,
de láthassam
szemedet,
de láthassam.

Weöres Sándor fordítása

Mentem én egy messzi úton

Mentem én egy messzi úton,
hogy a Halál jött felém.
– Barátom! – a halál így szólt,
ám mit se feleltem én,
ám mit se feleltem én.
ránéztem csak a halálra,
ám mit se feleltem én.

Liliomszál volt kezemben,
hogy a Halál jött felém.
Kért a Halál, adjam néki,
ám mit se feleltem én,
ám mit se feleltem én,
ránéztem csak a Halálra,
ám mit se feleltem én.

Haj, Halál,
szemem ha még rád talál,

iba a platicar contigo
como un amigo:
mi lirio, sobre tu pecho,
como un amigo:
mi beso, sobre tu manó,
como un amigo;
yo, detenido y sonriente,
como un amigo.

elbeszélgetni megállók,
régí barátod:
kebleden fehér virágom,
régí barátod –
kezeden utolsó csókom,
régí barátod;
én megállók, rád mosolygok,
régí barátod.

Simor András fordítása

La tarde pidiendo amor

La tarde pidiendo amor.
Aire frío, cielo gris.
Muerto sol.
La tarde pidiendo amor.

Pienso en sus ojos cerrados,
la tarde pidiendo amor,
y en sus rodillas sin sangre,
la tarde pidiendo amor,
y en sus manos de uñas verdes,
y en su frente sin color,
y en su garganta sellada...
La tarde pidiendo amor,
la tarde pidiendo amor,
la tarde pidiendo amor.

No.
No, que me sigue los pasos,
no;
que me habló, que me saluda,
no;
que miro pasar su entierro,
no;
que me sonrío, tendida,
tendida, suave y tendida,
sobre la tierra, tendida,
muerta de una vez, tendida...

No.

El apellido

Elegía familiar

I

Desde la escuela
y aún antes... Desde el alba, cuando apenas
era una brizna yo de sueño y llanto,
desde entonces,
me dijeron mi nombre. Un santo y seña
para poder hablar con las estrellas.
Tú te llamas, te llamarás...
Y luego me entregaron
esto que veis escrito en mi tarjeta,
esto que pongo al pie de mis poemas:
las trece letras
que llevo auestas por la calle,
que siempre van conmigo a todas partes.
¿Es mi nombre, estáis ciertos?
¿Tenéis todas mis señas?

Este kell a szerelem

Este kell a szerelem.
Hideg szél és szürke éjjel.
Napom temetem.
Este kell a szerelem.

Lezárt szemeit idézem,
este kell a szerelem,
vértelen térdeit nézem,
este kell a szerelem,
ujjain zöldek a körmök,
homloka már színtelen,
torkán örökös pecsét ül.
Este kell a szerelem,
este kell a szerelem,
este kell a szerelem.

Nem:
lépte a léptem után jár,
nem:
szól nekem, elfut előlem,
nem:
gyászmenet indul utána,
nem:
még mosolyog leheverve,
fekve puhán, leheverve,
földre, a földre heverve,
fagyban, örökre heverve...

Nem.

Orbán Ottó fordítása

A nevem

Családi elégia

I.

Az iskola óta netán,
vagy még előbb... A hajnal óta, mikor csupán
egy fonálnyi álmom és sírás voltam,
azóta talán,
mondták nevemet. Egy titkos jelet,
hogy beszélni tudjak a csillagokkal,
így hívnak, ez lesz a neved...
És azután átnyújtották nekem
ezt, mit itt láttok a névjegyemen,
ezt, mit verseim alá szoktam írni:
tizenhárom betű,
utcan ha járok, mindenütt és mindig
ennyit cipelek vállamon a sírig.
Ez a nevem, biztosak vagytok benne?
Már mindent tudtok rólam?

¿Ya conocéis mi sangre navegable,
mi geografía llena de oscuros montes,
de hondos y amargos valles
que no están en los mapas?

¿Acaso visitásteis mis abismos,
mis galerías subterráneas
con grandes piedras húmedas,
islas sobresaliendo en negras charcas
y donde un puro chorro
siento de antiguas aguas
caer desde mi alto corazón
con fresco y hondo estrépito
en un lugar lleno de ardientes árboles,
monos equilibristas,
loros legisladores y culebras?

¿Toda mi piel (debí decir),
toda mi piel viene de aquella estatua
de mármol español? ¿También mi voz de espanto,
el duro grito de mi garganta? ¿Vienen de allá
todos mis huesos? ¿Mis raíces y las raíces
de mis raíces y además
estas ramas oscuras movidas por los sueños
y estas flores abiertas en mi frente
y esta savia que amarga mi corteza?
¿Estáis seguros?
¿No hay nada más que eso que habéis escrito,
que eso que habéis sellado
con un sello de cólera?
(¡Oh, debí haber preguntado!)

Y bien, ahora os pregunto:

¿No veis estos tambores en mis ojos?
¿No veis estos tambores tensos y golpeados
con dos lágrimas secas
¿(No tengo acaso
un abuelo nocturno
con una gran marca negra
(más negra toda vía que la piel),
una gran marca hecha de un latigazo?
(No tengo pues
un abuelo mandinga, congo, dahomeyano?
¿Cómo se llama? ¡Oh, sí, decidmelo!
¿Andrés? ¿Francisco? ¿Amable?
¿Cómo decís Andrés en congo?
¿Cómo habéis dicho siempre
Francisco en dahomeyano?
En mandinga, ¿cómo se dice Amable?
¿O no? ¿Eran, pues, otros nombres?
¡El apellido, entonces!
¿Sabéis mi otro apellido, el que me viene
de aquella tierra enorme, el apellido
sangriento y capturado, que pasó sobre el mar
entre cadenas, que pasó entre cadenas sobre el mar?
¡Ah, no podéis recordarlo!
Lo habéis disuelto en tinta inmemorial.
Lo habéis robado a un pobre negro indefenso.
Lo habéis escondido, creyendo
que iba a bajar los ojos yo de la vergüenza.
¡Gracias!
¡Os lo agradezco!
¡Gentiles gentes, thank you!
Merci!
Merci bien!
Merci beaucoup!
Pero no... ¿Podéis creerlo? No.
Yo estoy limpio.
Brilla mi voz como un metal recién pulido.
Mirad mi escudo: tiene un baobab,
tiene un rinoceronte y una lanza.
Yo soy también el nieto,
biznieto,
tataranieto de un esclavo.
(Que se avergüence el amo.)

Már ismeritek hajózható vérem,
sötét hegyekkel kirajzolt földrajzom,
mély és keserű völgyeivel,
melyek nincsenek sehol a térképen?

Tán bejártatok mélységeimet,
földalatti folyosóimat
nedves, óriási köveivel,
szigeteivel, a sötét tócsákon úszókkal,
és voltatok ott, ahol ősi vizek
tisztá sugarát érzem
alázubogni szívem sziklájáról
friss és mély mennydörgéssel
éző fák, kötéláncos majmok,
törvényhozó papagájok,
kígyók sziszegő lugására?
Bőröm mindenestül (ki kell mondanom),
bőröm mindenestül a spanyol
márványszoborból ered? Réműlt hangom,
torkom kemény kiáltása úgyszintén? Onnan
erednek csontjaim? Gyökereim és gyökereim
gyökerei, és még ezek
az álmokkal ringó fekete ágak is,
ezek a homlokomon nyíló virágok,
ez a keserű nedv, mely kérgem alatt kering?
Bizonyosak vagytok mindebben?
Nincs más, csak ez, amit rám írtatok,
csak ez, amit rám pecsételtetek
a harag pecsétjével?
(Ó, meg kellett volna kérdenem!)

Jól van, megkérdem most tőletek:
látjátok a dobokat szememben?
Nem látjátok a két kiszikkadt könny
verőjével vert feszes dobokat?
Nincs talán
egy éjfélete nagyapám
hatalmas fekete jellel
(feketebb, mint a bőre),
korbácsütés hatalmas jelével?
Nincs talán
mandinga, kongói, dahomeyi nagyapám?
Hogyan hívják? Ó, igen, mondjátok meg nekem
Andrés? Francisco? Amable?
Hogyan mondjátok, Andrés, kongóiul?
Hogyan mondtátok mindig is
Francisco, dahomeyi nyelven?
Mandingául hogyan hangzik, Amable?
Vagy nem? Más nevek voltak netán?
A vezetéknev legalább!
Tudjátok másik vezetéknevem,
az óriási földről érkezőt,
vérző és fogoly nevem, ki átkelt a tengeren,
béklyók között, béklyók között kelt át a tengeren?
O, nem emlékezhetek rá!
Feloldottátok a feledés tintájában a nevem.
Elraboltátok egy szegény és védtelen négerből.
Elrejtettétek, híván
a szégyenkezéstől én sütöm le majd a szemem.
Köszönöm!
Nagyon köszönöm!
Nemes úrnépek, thank you!
Merci!
Merci bien!
Merci beaucoup!
De nem... Hittétek volna? Nem.
Én tiszta vagyok.
Hangom csillog, mint a frissen csiszolt fém.
Nézzétek címerem: baobabfa,
orrszarvú meg egy lándzsa.
Én egy rabszolga unokája,
dédunokája,
ükunokája is vagyok.
(Szégyenkezzék a gazda.)

¿Seré Yelofe?
 ¿Nicolás Yelofe acaso?
 ¿Nicolás Bakongo?
 ¿Tal vez Guillén Banguila?
 ¿O Kumbá?
 ¿Quizás Guillén Kumba?
 ¿O Kongué?
 ¿Pudiera ser Guillén Kongué?
 ¡Oh, quién lo sabe!
 ¡Qué enigma entre las aguas!

II

Siento la noche inmensa gravitar
 sobre profundas bestias,
 sobre inocentes almas castigadas;
 pero también sobre voces en punta,
 que despojan al cielo de sus soles,
 los mas duros,
 para condecorar la sangre combatiente.
 De algún país ardiente, perforado
 por la gran flecha ecuatorial,
 sé que vendrán lejanos primos,
 remota angustia mía disparada en el viento;
 sé que vendrán pedazos de mis venas,
 sangre remota mía,
 con duro pie aplastando las hierbas asustadas;
 sé que vendrán hombres de vidas verdes,
 remota selva mía,
 con su dolor abierto en cruz y el pecho rojo en Hamas.
 Sin conocernos nos reconoceremos en el hambre,
 en la tuberculosis y en la sífilis,
 en el sudor comprado en bolsa negra,
 en los fragmentos de cadenas
 adheridos todavía en la piel;
 sin conocernos nos reconoceremos
 en los ojos cargados de sueños
 y hasta en los insultos como piedras
 que nos escupen cada día
 los cuadrumanos de la tinta y el papel.
 ¿Qué ha de importar entonces
 (¡qué ha de importar ahora!)
 ¡ay! mi pequeño nombre
 de trece letras blancas?
 ¿Ni el mandinga, bantú,
 yoruba, dahomeyano
 nombre del triste abuelo ahogado
 en tinta de notario?
 ¿Qué importa, amigos puros?
 ¡Oh, si, puros amigos,
 venid a ver mi nombre!
 Mi nombre interminable,
 hecho de interminables nombres;
 el nombre mio, ajeno,
 libre y mio, ajeno y vuestro,
 ajeno y libre como el aire.

Un largo lagarto ver de

Por el Mar de las Antillas
 (que también Caribe llaman)
 batida por olas duras
 y ornada de espumas blandas,
 bajo el sol que la persigue
 y el viento que la rechaza,
 cantando a lágrima viva
 navega Cuba en su mapa:

Yelofe lennék?
 Nicolás Yelofe netán?
 VagyNicolás Bakongo?
 Talán Guillén Banguila?
 Vagy Kumbá?
 Tán Guillén Kumbá?
 Vagy Kongé?
 Lehetnék Guillén Kongé?
 O, ki tudja már!
 Mily talán a vizek között!

II.

Érzem lebegni a végtelen éjt
 nyomorult állatok felett,
 ártatlanul büntetett lelkeken,
 ám hangok törjei felett is, melyek
 megfosztják napjaitól az eget,
 legkeményebb napkorongjaitól,
 hogy velük tüntessék ki a vért, a harcba kezdőt.
 Valamilyen égő országból, az egyenlítő
 roppant nyilával átütött földről,
 tudom, távoli rokonaim jönnek,
 én messzi szorongásom, te szélbe lőtt szorongás,
 tudom, ereim darabkái jönnek,
 én messzi vérem,
 rémült füveket tipró kemény lábbal,
 tudom, zöld életű férfiak jönnek,
 én messzi erdőm,
 lángoktól vörös mellel, keresztként szétnyílt kinnal.
 Nem ismervén egymást megismerkedünk az éhségben,
 a tüdő vészben és a bujakórban,
 a feketepiacon vásárolt verítékben,
 a bőrünket mindmáig
 sebző bilincsnymokban,
 nem ismervén egymást megismerkedünk
 az álmokat őrző tekintetekben,
 a bántalmakban, mint köveket
 hajítják ránk naponta
 a papír és tinta négykezű majmai.
 Mit számít hát
 (mit számít most!)
 haj, kicsiny nevem
 tizenhárom fehér betűjével?
 Se mandinga, bantu,
 joruba, dahomeyi
 nevem, jegyző tintájába fulladt
 szomorú nagyapámé?
 Mit számít, tiszta barátaim?
 Ó, igen, barátaim, ti tiszták,
 gyertek ide és nézzétek nevem,
 nevem végtelenjét,
 végtelen nevek betűjéből,
 nevem, enyéim, idegen,
 szabad és enyéim, idegen és tiétek,
 idegen és szabad, mint a szél.

Simor András fordítása

Vízszemű gyík, hosszú, zöld gyík

Tengerén az Antilláknak
 (neve nálunk Karib-tenger),
 hol körötte lágy a tajték
 és hullámot vihar ver fel,
 nap hajszolja, és heves szél
 löki vissza nem is egyszer,
 úszik Kuba a térképen,
 élő, meleg könnyeket nyel:

un largo lagarto verde,
con ojos de piedra y agua.

Alta corona de azúcar
le tejen agudas cañas;
no por coronada libre,
si de su corona esclava:
reina del manto hacia fuera,
del manto adentro, vasalla,
triste como la mas triste
navega Cuba en su mapa:
un largo lagarto verde,
con ojos de piedra y agua.

Junto a la orilla del mar,
tu que estas en fija guardia,
fijate, guardián marino,
en la punta de las lanzas
y en el trueno de las olas
y en el grito de las llamas
y en el lagarto despierto
sacar las unas del mapa:
un largo lagarto verde,
con ojos de piedra y agua.

Canción de cuna para despertar a un negrito

*Dormiti, mi nengre,
mi nengre bonito...
E. Ballajás*

Una paloma
cantando pasa:
– ¡Upa, mi negro,
que el sol abrasa!
Ya nadie duerme,
ni esta en su casa;
ni el cocodrilo
ni la yaguaza,
ni la culebra,
ni la torcaza...
Coco, cacao,
cacho, cachaza,
¡upa, mi negro,
que el sol abrasa!

Negrazo, venga
con su negraza.
¡Aire con aire,
que el sol abrasa!
Mire la gente,
llamando pasa;
gente en la calle,
gente en la plaza;
ya nadie queda
que este en su casa...
Coco, cacao,
cacho, cachaza,
¡upa, mi negro
que el sol abrasa!

Negron, negrito,
ciruela y pasa,
salga y despierte,
que el sol abrasa,
diga despierto
lo que le pasa...

vízszerű gyík, hosszú, zöld gyík,
oldalán kő-pikkelyekkel.

Szép cukornád hegyes szára,
magasabb, mint tegnap reggel,
de jaj, büszke koronája
szabadon nyújtózni nem mer:
kifelé kegyes királynő,
itt rabnő, kit ostor kelt fel,
minden bánatnál fájóbban
úszik Kuba, s könnyeket nyel:
vízszerű gyík, hosszú, zöld gyík,
oldalán kő-pikkelyekkel.

A morajló vizek partján,
tengeri őr, nyitott szemmel
figyeld: készül már a lándzsa
és robajlik már a tenger,
várd ki, míg megnő a hullám
és tüzet okád a reggel,
és a gyík, a fürge, körmét
térképéből mereszti egyszer:
vízszerű gyík, hosszú, zöld gyík,
oldalán kő-pikkelyekkel.

Simor András fordítása

Bölcsódal kis négernek ébredésére

*Aludj, kicsi néger,
kis négerem, légy jó...
E. Ballagás*

Gerle röpül át
dallal a légen:
– Hopszasza, néger,
nap süt az égen!
Nincsen az ágyban
senki se régen!
Vadkacsa, kígyó,
krokodil ébren.
Még a bogár sem
álmos a réten.
Kakaó, kókusz,
korom a kékben,
hopszasza, néger,
nap süt az égen!

Férfi jön és nő,
testszínük ében,
szél fut a széllel,
nap süt az égen.
Nyűgnek az álom
nincs ma e népen,
senki sem alszik
messzi vidéken.
Arad az utca
mind feketében.
Kakaó, kókusz,
korom a kékben,
hopszasza, néger,
nap süt az égen.

Szilva, szurokszín,
fekete népem,
kelj fel, a nap már
izzik az égen.
Fürdesd meg arcod
lángja hevében.

¡Que muera el amo,
muera en la brasa!
Ya nadie duerme,
ni esta en su casa:
¡coco,cacao,
cacho, cachaza,
upa, mi negro,
que el sol abrasa!

Tűzre uraddal!
Dobd bele, égjen!
Nincsen az ágyban
senki se régen...
Kakaó, kókusz,
korom a kékben,
hopszasza, néger,
nap süt az égen.

Gáspár Endre fordítása

Little Rock

Un blues llora con lágrimas de música
en la mañana fina.
El Sur blanco sacude
su látigo y golpea. Van los niños
negros entre fusiles pedagógicos
a su escuela de miedo.
Cuando a sus aulas lleguen,
Jim Crow sera el maestro
hijos de Lynch serán sus condiscípulos
y habrá en cada pupitre
de cada niño negro,
tinta de sangre, lápices de fuego.

Así es el Sur. Su látigo no cesa.

En aquel mundo faubus,
bajo aquel duro cielo faubus de gangrena,
los niños negros pueden
no ir juntos a los blancos a la escuela.
O bien quedarse suavemente en casa.
O bien (nunca se sabe)
dejarse golpear hasta el martirio.
O bien no aventurarse por las calles.
O bien morir a bala y a saliva.
O no silbar al paso de una muchacha blanca.
O en fin, bajar los ojos yes,
doblar el cuerpo yes,
arrodillarse yes,
en aquel mundo libre yes
de que habla Foster Tonto en aeropuerto y aeropuerto
mientras la pelotilla blanca,
una graciosa pelotilla blanca,
presidencial, de golf, como un planeta mínimo,
rueda en el césped puro, terso, fino,
verde, casto, tierno, suave, yes.

Y bien, ahora,
señoras y señores, señoritas,
ahora niños,
ahora viejos peludos y pelados,
ahora indios, mulatos, negros, zambos,
ahora pensad lo que sería
el mundo todo Sur,
el mundo todo sangre y todo látigo
el mundo todo escuela de blancos para blancos,
el mundo todo Rock y todo Little
el mundo todo yanqui, todo Faubus ...
Pensad por un momento,
imaginadlo un solo instante.

Pequeña letanía grotesca en la muerte del senador McCarthy

Little Rock

Egy blues sírja a zene könnyeit, míg
lágyan leng a reggel lehelete.
A fehér Dél kezében
a korbács sújt súvítve. Fekete
gyerekek mennek talpig félelemben
nevelő puskák között iskolába.
És ha megérkeznek osztályaikba,
Jim Crow oktatja őket tudományra,
osztálytársaik Lynch fiai lesznek
s a pádon a néger gyerekek előtt a
ceruza tűzből lesz és vérből lesz a tinta.

Ilyen a Dél. Mindig korbáccsal érvel.

Ott a faubus-világban,
a kemény, üszkös faubus-ég alatt a néger
gyereknek joga van ahhoz, hogy
ne menjen együtt iskolába a fehérrel.
Vagy, hogy fejet hajtva otthon maradjon,
vagy, hogy engedje magát verni a halálíg,
hogy az utcára ki ne lépjen,
hogy meghaljon golyótól és köpéstől
s ne füttentsen, ha meglát egy fehér lányt a téren,
vagy, hogy szemét lesüsse, yes,
hétrét hajolva, yes,
földre térdelve, yes,
arra a szabad földre, yes,
melyről a Bamba Foster minden repülőtéren
szónokol, míg a kis, fehér, gömbölyű labda,
az elnök golflabdája mint aprócska bolygó
gurul a tiszta és feszes, finom fűvön,
a zöld, az ártatlan, a gyengéd, lágy fűvön, yes.

És most ti mind,
asszonyok, emberek, leányok,
ti gyermekek,
ti szőrös, csupasz-kopasz öregek,
ti mulattok, négerék, zambók, indiánok,
most gondoljátok el azt a világot,
ahol az egész világ csupa Dél,
az egész világ csupa vér és csupa korbács,
az egész világ csak-fehérnek iskola
és csupa Rock és csupa Little,
csupa jenki, csupa Faubus...
Egy percre gondoljátok el,
egy pillanatra!

Orbán Ottó fordítása

Kis groteszk litánia McCarthy szenátor halálára

Fie aquí al senador McCarthy,
muerto en su cama de muerte,
flaqueado por cuatro monos;
he aquí al senador McMono,
muerto en su cama de Carthy,
flanqueado por cuatro buitres;
he aquí al senador McBuitre,
muerto en su cama de mono,
flanqueado por cuatro yeguas,
he aquí al senador McYegua,
muerto en su cama de buitre,
flaqueado por cuatro ranas:
McCarthy Carthy.

He aquí al senador McDogo,
muerto en su cama de aullidos,
flanqueado por cuatro gangsters;
he aquí al senador McGángster,
muerto en su cama de dogo,
flanqueado por cuatro gritos;
he aquí al senador McGrito,
muerto en su cama de gángster,
flanqueado por cuatro plomos;
he aquí al senador McPlomo,
muerto en su cama de gritos,
flanqueado por cuatro esputos:
McCarthy Carthy.

He aquí al senador McBomba,
muerto en su cama de injurias,
flanqueado por cuatro cerdos;
he aquí al senador McCerdo,
muerto en su cama de bombas,
flanqueado por cuatro lenguas;
he aquí al senador McLengua,
muerto en su cama de cerdo,
flanqueado por cuatro viboras;
he aquí al senador McVibora,
muerto en su cama de lenguas,
flanqueado por cuatro buhos:
McCarthy Carthy.

He aquí al senador McCarthy,
McCarthy muerto,
Muerto McCarthy,
bien muerto y muerto,
amén.

Tengo

Cuando me veo y toco
yo, Juan sin Nada no más ayer,
y hoy Juan con Todo,
y hoy con todo,
vuelvo los ojos, miro,
me veo y toco
y me pregunto cómo ha podido ser.

Tengo, vamos a ver,
tengo el gusto de andar por mi país,
dueño de cuanto hay en él,
mirando bien de cerca lo que antes
no tuve ni podía tener.
Zafra puede decir,
monte puedo decir,
ciudad puedo decir,
ejército decir,

Íme McCarthy szenátor
holtan halottaságában,
körötte négy majom gyászol;
íme McMajom szenátor
holtan fekszik Carthy ágyán,
körötte négy sakál gyászol;
íme McSakál szenátor
holtan a majom ágyában,
körötte négy öszvér gyászol;
íme McÖszvér szenátor
holtan a sakál ágyában,
körötte négy béka gyászol:
McCarthy Carthy.

Íme McBulldog szenátor
holtan a fogak ágyában,
körötte négy gengszter gyászol;
íme McGengszter szenátor
holtan a bulldog ágyában,
körötte négy sikoly gyászol;
íme McSikoly szenátor
holtan a gengszter ágyában,
körötte négy golyó gyászol;
íme McGolyó szenátor
holtan a sikoly ágyában,
körötte négy köpés gyászol:
McCarthy Carthy.

Íme McBomba szenátor
holtan a szitkok ágyában,
körötte négy sertés gyászol;
íme McSertés szenátor
holtan a bombák ágyában,
körötte négy spicli gyászol;
íme McSpicli szenátor
holtan a sertés ágyában,
körötte négy kobra gyászol;
íme McKobra szenátor
holtan a spicli ágyában,
körötte négy bagoly gyászol:
McCarthy Carthy.

Íme McCarthy szenátor
holtan, jól van így,
McCarthy meghalt,
meghalt McCarthy,
ámén.

Simor András fordítása

Enyém

Alig ismerek magamra,
én, tegnapi nevén Nincstelen Juan,
és Mindenevan Juan ma,
mindene van ma,
nem hiszek szememnek, nézek,
alig ismerek magamra,
egyre kérdem, hogyan lehet, ami van.

Enyém, sorra veszem,
hogy bejárom földem keresztül-kasul,
mint gazda nézegetem,
jól megnézek mindent, miből azelőtt
nem volt, nem lehetett az enyém mi sem.
Ez a cukornád – mondom,
ez meg itt a hegy – mondom,
ez itt a város – mondom,
ez a hadsereg – mondom,

ya míos para siempre y tuyos, nuestros,
y un ancho resplandor
de rayo, estrella, flor.

Tengo, vamos a ver,
tengo el gusto de ir
yo, campesino, obrero, gente simple,
tengo el gusto de ir
(es un ejemplo)
a un banco y hablar con el administrador,
no en inglés,
no en señor,
sino decirle compañero como se dice en español.

Tengo, vamos a ver,
que siendo negro
nadie me puede detener
a la puerta de un dancing o de un bar.
O bien en la carpeta de un hotel
gritarme que no hay pieza,
una mínima pieza y no una pieza colosal,
una pequeña pieza donde yo pueda descansar.

Tengo, vamos a ver,
que no hay guardia rural
que me agarre y me encierre en un cuartel,
ni me arranque y me arroje de mi tierra
al medio del camino real.

Tengo que como tengo la tierra tengo el mar,
no country,
no jailáij,
no tenis y no yacht,
sino de playa en playa y ola en ola,
gigante azul, abierto democrático:
en fin, el mar.

Tengo, vamos a ver,
que ya aprendí a leer,
a contar,
tengo que ya aprendí a escribir
y a pensar
y a reír.
Tengo que ya tengo
donde trabajar
y ganar
lo que me tengo que comer.
Tengo, vamos a ver,
tengo lo que tenía que tener

már az enyém örökre, tied, miénk,
akárcsak roppant
fénye villámnak, virágnak, csillagoknak.

Enyém, sorra veszem,
hogy örömet bemegyek,
én, paraszt, munkásember, a nép fia,
hogy örömet bemegyek
(példa ez csak)
egy bankba a bankfőnökkel beszélgetni odabenn,
nem angolul,
nem uramul,
hanem spanyolul: „compañero”, hiszen társam ő nekem.

Enyém, sorra veszem,
hogy néger vagyok,
és mégse mordul énrám senki sem,
ha kinyitom egy bár vagy egy dancing ajtaját.
S hotelban ha kérdezem,
nem vetik oda, hogy nincs szoba,
csöpp szoba sincs, nem hogy afféle csoda,
kis szoba sincs, hol engemet vár az ágy.

Enyém, sorra veszem,
hogy nincs csendőr, ki rám kiált,
és elkap, és dutyiba dug sebesen,
se aki nyakon ragad, és földemről
messze űz az országúton át,

Enyém, ahogy enyém a föld, enyém a tengerár,
nem kountri,
nem háj-lájf,
nem tenis és jacht se már,
de parttól partig, hullámtól hullámig,
gigászi, kék, nyílt, demokratikus,
végül, a tengerár.

Enyém, sorra veszem,
hogy a betűt ismerem,
számolok,
enyém, hogy írni tudok,
gondolkodom,
nevetek.
Enyém, hogy tudom, hová,
dolgozni hová megyek,
pénzt keresek,
és mindig van, mit egyek.
Enyém, sorra veszem,
enyém mind, mi enyém kellett, hogy legyen.

Simor András fordítása

¿Puedes?

¿Puedes venderme el aire que pasa entre tus dedos
y te golpea la cara y te despeina?
¿Tal vez podrías venderme cinco pesos de viento,
o más, quizás venderme una tormenta?
¿Acaso el aire fino
me venderías, el aire
(no todo) que recorre
en tu jardín corolas y corolas,
en tu jardín para los pájaros,
diez pesos de aire fino?

El aire gira y pasa
en una mariposa.
Nadie lo tiene, nadie.

¿Puedes venderme cielo,

Eladod-e?

Eladod-e az ujjaid között suhogó szél
áramát, mely összekócol, arcodba csap?
Adsz-e szelet nekem öt pesóért,
adsz-e nekem egy egész vihart?
Eladod-e a könnyű, a kék szelet,
eladod-e nekem a könnyű, a kék szelet,
egy keveset a szélből, amely lesimítja
kertedben az összes puha hajú szirmot?
Vesz-e a kertedbe a madaraknak
tíz pesóért könnyű, finom szelet?

Szél pörög, messze száll.
Viszi egy lepkeszárny.
Senkié, soha senkié.

Eladod-e nekem az eget,

el cielo azul a veces,
o gris también a veces,
una parcela de tu cielo,
el que compraste, piensas tu, con los árboles
de tu huerto, como quién compra el techo con la casa?
¿Puedes venderme un dólar
de cielo, dos kilómetros
de cielo, un trozo, el que tu puedas,
de tu cielo?

El cielo está en las nubes.
Altas las nubes pasan.
Nadie las tiene, nadie.

¿Puedes venderme lluvia, el agua
que te ha dado tus lágrimas y te moja la lengua?
¿Puedes venderme un dólar de agua
de manatí, una nube preñada,
crespa y suave como una cordera,
o bien agua llovida en la montaña,
o el agua de los charcos
abandonados a los perros,
o una legua de mar, tal vez un lago,
cien dólares de lago?

El agua cae, rueda.
El agua rueda, pasa.
Nadie la tiene, nadie.

¿Puedes venderme tierra, la profunda
noche de las raíces; dientes
de dinosaurios y la cal
dispersa de lejanos esqueletos?
¿Puedes venderme selvas ya sepultadas, aves muertas,
peces de piedra, azufre
de volcanes, mil millones de años
en espiral subiendo? ¿Puedes
venderme tierra, puedes
venderme tierra, puedes?

La tierra tuya es mía.
Todos los pies la pisan.
Nadie la tiene. Nadie.

az eget, mely néha kék
és néha szürke fényben ég,
eladsz-e néhány ölnyi eget,
melyet kerted fölét vettél fedélnek,
mint aki házával együtt vette a háztetőt?
Két dollárért adsz-e cserébe
két kilométer eget,
egy darabnyi kéket adsz-e érte,
adsz-e, amennyit megfizetek?

Felhőkben van az ég:
magasság, messzeség.
Senkié, soha senkié.

Eladod-e az esőt, a vizet,
mely könnyeidet táplálja, nyelved itatja,
adsz-e egy dollárért forrásvizet,
egy vemhes felhőt, bárányszelidet,
fehéret, melynek göndör pára a gyapja?
Adod-e a vizet, mely a hegyről a völgybe siet,
vagy a pocsolyát, ami ott maradt
a gazdátlan ebeknek,
mérőöldnyi tengert, a néma tavat,
száz dollárért néma tavat?

A víz le hull, forog.
A víz forog, vonul.
Senkié, soha senkié.

Eladod-e nekem a földet, a gyökerek
mély éjét, a dinosaurus fogakat,
a szétszórt csontok könnyű mesztét,
meg az eltemetett
őserdőket, a holt madarat,
a kőhalakat, a tűzhányók kénjét,
a rejtett csend ezermillió évét,
mely fölcsavarodik a mélyből, eladod-e
nekem a földet, eladod-e
nekem a földet, eladod-e?

A földed az enyém.
Tapossuk te meg én.
Senkié, soha senkié.

Orbán Ottó fordítása

Tierra en la sierra y el llano

SON

*Al anunciarse la
reforma agraria, 1959.*

Eres el amo de mi tierra
de los árboles y el río,
te veré,
de mis pájaros y el viento
y de la sierra y el llano,
te veré.
Eres amo de mi vida,
mi vida que no es de nadie,
ni siquiera de mis padres
sino mía.
Te veré.

Ay, de la caña al rosál
y del rosál a la caña,
hundiendo vas tu puñal.
Te veré,
ay, como te voy a ver,
te veré.

Föld a völgyön és hegyen

SZON

*Az agrárreform
közhírré tételekor, 1959*

Te vagy ura a földemnek,
pálmafáknak és folyóknak,
rád lelek;
madaraim, még a szél is,
hegység, síkság, mind tied,
rád lelek,
életemet is te, nem én,
parancsolod, pedig enyém,
sem apámé, sem anyámé,
csak az enyém.
Rád lelek.

Cukornádtól rózsafáig,
rózsafáktól, jaj, a nádig
késed mindenben nyomot hagy,
rád lelek:
hej, ha egyszer kézbe kaplak!
Rád lelek.

Ayer te mandé una carta
y la escribí con mi sangre,
te veré,
para decirte que quiero,
quiero la sierra y el llano,
te veré,
y el río que me robaste,
el río junto a los árboles,
los árboles en el viento,
el viento lleno de pájaros
y mi vida,
mi vida que no es de nadie,
sino mía.
Te veré.

Ay, de la cana al rosal
y del rosal a la caña,
hundiendo vas tu puñal.
Te veré,
ay, como te voy a ver,
te veré.

Vivo sin tierra en mi tierra,
sin tierra siempre viví,
no tengo un metro de tierra
donde sentarme a morir.
Te veré.

Con Fidel que me acompaña,
con Fidel verde y florido,
vengo a cortarte la manó,
vengo a coger lo que es mío,
te veré,
tierra en la sierra y más tierra,
tierra en la sierra y el llano,
te veré,
y el río junto a los árboles,
los árboles en el viento
el viento lleno de pájaros
y mi vida,
mi vida que nos es de nadie,
sino mía.
Te veré.

Tegnap küldtem egy levelet,
véremmel írtam meg neked,
rád lelek,
az állt benne: visszaveszem,
visszaveszem szántóm, hegyem,
rád lelek,
s a folyót, mit elraboltál,
palmáimat a folyónál,
pálmafáimat a szélben,
s a madárral pöttyös szelet
s életemet.
Senki nem úr rajta, csak én.
Mert az enyém.
Rád lelek.

Cukornádtól rózsafákig,
rózsafáktól, jaj, a nádig
késed mindenen nyomot hagy,
rád lelek.
Hej, ha egyszer kézbe kaplak!
Rád lelek.

Földemen föld nélkül élek,
földem sose volt, se sok,
se kevés, nincs egy kupac sem,
min nyugton meghalhatok.
Rád lelek.

Nekem Fidel lett a társam,
zöld lombok közt vele megyek,
lehasítom a két kezed,
s mindent, mindent visszaveszek,
rád lelek,
földem, völgyem, minden földem,
zöld mezőn és hegyi zöldben
rád lelek,
palmáimat a folyónál,
pálmafáimat a szélben,
s a madárral pöttyös szelet,
s életemet,
amin senki nem úr, csak én,
mert az enyém.
Rád lelek.

András László fordítása

Responde tú

Tú, que partiste de Cuba,
responde túí,
¿donde hallaras verde y verde,
azul y azul,
palma y palma bajo el cielo?
Responde tú.

Tú, que tú lengua olvidaste,
responde tú,
y en lengua extrada masticas
el güel y el yu,
¿como vivir puedes mudo?
Responde tú.

Tú, que dejaste la tierra,
responde tú,
donde tu padre reposa
bajo una cruz,
¿dónde dejaras tus huesos?
Responde tú.

Felelj nekem

Te, aki Kubát elhagytad,
felelj nekem,
zöldebb zöldet, kékebb kéket
más földeken,
pálmább pálmát látsz-e másutt?
Felelj nekem.

Te, aki nyelved sem őrzöd,
felelj nekem,
a velt, a jút mormolod majd
nehézkesen,
hogyan élhetsz szavak nélkül?
Felelj nekem.

Te, aki földed itthagytad,
felelj nekem,
a temetőt, hol a sírban
apád pihen,
csontjaid hol nyugszanak majd?
Felelj nekem.

Ah desdichado, responde,
responde tú,
¿donde hallarás verde y verde,
azul y azul,
palma y palma bajo el cielo?
Responde tú.

Jaj, felelj, te szerencsétlen,
felelj nekem,
zöldebb zöldet, kékebb kéket
más földeken,
pálmább pálmát látsz-e másutt?
felelj nekem.

Simor András fordítása

Un poema de amor

No sé. Lo ignoro.
Desconozco todo el tiempo que anduve
sin encontrarla nuevamente.
¿Tal vez un siglo? Acaso.
Acaso un poco menos: no venta y nueve años.
¿O un mes? Pudiera ser. En cualquier forma
un tiempo enorme, enorme, enorme.

Al fin, como una rosa súbita,
repentina campánula temblando,
la noticia.
Saber de pronto
que iba a verla otra vez, que la tendría
cerca, tangible, real, como en los sueños.
¡Qué explosión contenida!
¡Qué trueno sordo
rodándome en las venas,
estallando allá arriba
bajo mi sangre, en una
nocturna tempestad!
¿Y el hallazgo, en seguida? ¿Y la manera
de saludarnos, de manera
que nadie comprendiera
que ésa es nuestra propia manera?
Un roce apenas, un contacto eléctrico,
un apretón conspirativo, una mirada,
un palpar del corazón
gritando, aullando con silenciosa voz.
Después
(ya lo sabéis desde los quince años)
ese aletear de las palabras presas,
palabras de ojos bajos,
penitenciales,
entre testigos enemigos.
Todavía
un amor de «lo amo»
de «usted», de «bien quisiera
pero es imposible»... De «no podemos,
no, piénselo usted mejor»...
Es un amor así,
es un amor de abismo en primavera,
cortés, cordial, feliz, fatal.
La despedida, luego,
genérica,
en el turbión de los amigos.
Verla partir y amarla como nunca;
seguirla con los ojos,
y ya sin ojos seguir viéndola lejos,
allá lejos, y aun seguirla
más lejos todavía,
hecha de noche,
de mordedura, beso, insomnio,
veneno, éxtasis, convulsión,
suspiro, sangre, muerte...
Hecha
de esa sustancia conocida
con que amasamos una estrella.

Szerelmes vers

Nem tudom. Nem is sejtem.
Nem emlékszem, mennyi ideig tartott
bolyongásom, míg újra rátaláltam.
Lehet egy század is? Talán.
Lehet kicsit kevesebb: kilencvenkilenc év csak.
Vagy egy hónap? Lehetséges. Mindenképpen
roppant, roppant, roppant nagy idő.

Végül, mint hirtelen feltűnő rózsza,
mint félénk harangvirág, megjött váratlanul
a hír.
Tudni egyszerre,
hogy megint láthatom, közel, tapinthatóan,
s mint álmaimban, oly valódinak.
Micsoda visszafojtott robbanás!
Milyen süket mennydörgés
robajlik ereimben,
aztán kitör vérem alól
fölfelé vad,
éji viharként!
És a töprengés, azon nyomban? Milyen módon
köszöntsük egymást olyan módon,
hogy meg ne sejtsek, csak mi ketten
szólunk egymáshoz ilyen módon?
Egy véletlen érintés, elektromos kontaktus,
titkos kézfogás, tekintet,
szívdobogás,
mely kiált és nyüszít alig hallható hangon.
Aztán
(tudjátok már jó tizenöt éve)
maradt a nyesett szárnyú szavak verdesése,
bűnbánó,
lesütött szemű szavaké
ellenséges tanúk körében.
Még mindig
a „szeretem Önt” szerelem,
az „és ha Ön”, a „szeretném, de
tudom, hogy lehetetlen”... A „nem tehetjük,
nem, gondolja meg jobban”...
Ilyen szerelem ez,
szakadéknyi szerelem a tavaszban,
udvarias, szívélyes, boldog, végzetes.
Aztán a búcsúzás,
a semmitmondó,
barátok hangos gyűrűjében.
Látni, hogy elmegy, szeretni, mint még soha eddig,
követni szemmel
és szem nélkül követni, látni messze,
ott messze, és követni még
messzebbre is,
ahol éj lesz belőle,
harapás, nemalvás, csók,
méreg, elragadtatás, rángógörcs,
lélegzet, vér, halál...
Ezen
ismerős anyag,
mellyel csillagokat szoktunk dagasztani.

Simor András fordítása

Llueve cada domingo

I

Llueve cada domingo.
Otra vez la tristeza.
El corazón me sangra
como una herida abierta.
¿Dónde estás? En un sueño
donde es de noche y nieva.
Llueve cada domingo.
Otra vez la tristeza.

II

Oh, mi adorada. Busco
la almohada donde pueda
reclinarse por siempre
mi encendida cabeza.
Te imploro, llamo, pido.
¿Vendrás? Ay, si vinieras...
Llueve cada domingo.
Otra vez la tristeza.

III.

No sé lo que me pasa.
Pero tu fija ausencia
es un mármol de tumba
que sobre mi alma pesa.
Pasaron ya los días
de rosas y hojas frescas.
Llueve cada domingo.
Otra vez la tristeza.

IV.

Se detienen las horas,
mordidas por la espera;
vuelan mis ilusiones,
las derriban tus flechas.
El corazón me sangra
como una herida abierta.
Llueve cada domingo.
Otra vez la tristeza.

El Gran Zoo

Aviso

Por un acuerdo del Ayuntamiento
fue creado este gran zoo
para nativos y extranjeros
y orgullo de nuestra nación.
Entre los ejemplares de más mérito
están los animales de agua y viento
(*como en el caso del ciclón*),
también un aconagua verdadero,
una guitarra adolescente,
nubes vivas,
un mono catedrático y otro cotiledón.

Esik minden vasárnap

I.

Esik minden vasárnap.
Ismét a bánat, ismét.
Vérzik a szív, mint nyílt seb,
melyben eleven kín ég.
Hol vagy? Nincs, csak egy álom,
éj van, havazik, mint rég.
Esik minden vasárnap.
Ismét a bánat, ismét.

II.

ó, imádoztam. Arra
vágyom, hogy újra itt légy,
fejem párnára hajtom,
úgy ég, hogy el se hinnéd.
Szólítalak, hívlak, kérlek.
Jössz? Ó, ha jönnél, mint rég...
Esik minden vasárnap.
Ismét a bánat, ismét.

III.

Mi van velem, nem értem.
De súlyos márványsírként
nyomaszt örök hiányod,
és a lelkembe kín tép.
Rózsának, zöld levélnek
már rég nem látni hírét.
Esik minden vasárnap.
Ismét a bánat, ismét.

IV.

Megállnak mind az órák,
csak azt várom, hogy itt légy;
száll a vágy, de hiányod
halálra sebzi nyílként.
Vérzik a szív, mint nyílt seb,
melyben eleven kín ég.
Esik minden vasárnap.
Ismét a bánat, ismét.

Simor András fordítása

A Nagy Zoo

Hirdetmény

Tervét a Városháza megszavazta,
közóhajra épült a Nagy Zoo,
büszke rá nemzetünk apraja-nagyja,
ámult itt a külföldi utazó.
Példányai közt sok-sok ritka fajta,
ez a levegőt, az a vizet lakja
(*a ciklon is közülük való*),
látható egy valódi aconagua,
egy kamaszlány gitár,
élő felhők,
egy tudós majom s egy kis makogó.

¡Patria o muerte!

EL DIRECTOR

El Caribe

En el acuario del Gran Zoo,
nada el Caribe.
Este animal
marítimo y enigmático
tiene una blanca cresta de cristal,
el lomo azul, la cola verde,
vientre de compacto coral,
grises aletas de ciclón.
En el acuario, esta inscripción:
„Cuidado: muerde”

Guitarra

Fueron a cazar guitarras
bajo la luna llena.
Y trajeron esta,
pálida, fina, esbelta,
ojos de inagotable mulata,
cintura de abierta madera.
Es joven, apenas vuela.
Pero ya canta
cuando oye en otras jaulas
aletear sonos y copias.
Los sonosombres y las coplasolas.
Hay en su jaula esta inscripción:
„Cuidado: sueña”

La pajarita de papel

Sola en su jaula mínima,
dormitando,
la pajarita de papel.

La Osa Mayor

Esta es la Osa Mayor.
Cazada en junio 4,64,
por un sputnik cazador.
(No to car las estrellas
de la piel.)

Se solicita
un domador.

El hambre

Éste es el hambre. Un animal
todo colmillo y ojo.
Nadie lo engaña ni distrae.
No se harta en una mesa.
No se contenta
con un almuerzo o una cena.
Anuncia siempre sangre.
Ruge como león, aprieta como boa,
piensa como persona.

El ejemplar que aquí se ofrece
fue cazado en la India (suburbios de Bombay),
pero existe en estado mas o menos salvaje
en otras muchas partes.

No acercarse.

Haza vagy halál!

AZ IGAZGATÓ

Karib

A Nagy Zoo akváriumában
úszik Karib.
Ez a hal
csupa mélytengeri titok:
kék hátán fehér üvegtaraj,
zöld farka iszap,
hasa tömör korall,
szürke uszonya ciklon-uszony.
Ez áll az akváriumon:
„Vigyázat: harap!”

Gitár

Teliholdkor
mentek gitárvadászatra.
És ezt őrizte a csapda,
kecset, karcsú, sápadtacska,
csípője feszes fára formáz,
mulata szeme vágyak rabja.
Fiatal, alig száll magasba.
De már dalol,
mikor verdesni hallja
más ketrecekben a szont meg a kópiát.
A szomorúszont meg a kamaszkoplát.
Ketreceén felirat:
„Álmodozik: senki ne zavarja!”

A Papírmadaracska

Parányi ketrecében egymagában
szendereg
a Papírmadaracska.

A Nagy Medve

A Nagy Medve látható e helyütt.
64. június 4-én
egy vadász sputnyik csapdájába került.
(Tilos érinteni szőrén
a csillagokat.)

Idomárt
felveszünk.

Az éhség

Ez itt az éhség. Csupa szem
és csupa agyar fenevad.
Nem csapja be, nem mulattatja senki sokáig.
Nem asztalnál ebédel.
Nem elégszik meg
egy vacsorával vagy egy ebéddel.
Mindig vérre vágyik.
Oroszlánként bög, boaként fojtogat,
emberként gondolkodik ez a vad.

Az itt látható példányt
Indiában vadászták (Bombay peremén),
de még sok egyéb vidéken is meg lehet találni,
hol többnyire vadon tanyázik.

Tessék hátrább állni.

Luna

Mamífero metálico. Nocturno.

Se le ve
el rostro comido por un acné.

Sputniks y sonetos.

Bomba atómica

Ésta es la bomba. Mírenla.
Reposa dormitando. Por favor
no provocarla
con bastones, varillas, palos, pinchos,
piedras. Prohibido
arrojarle alimentos.
¡Cuidado con las manos,
los ojos!

*(La Dirección
lo ha dicho y advertido,
pero nadie hace caso,
ni siquiera el Ministro.*

*Es un peligro bárbaro
este animal aquí.)*

Canción

De que callada manera
se me adentra usted sonriendo,
como si fuera
la primavera!
(Yo, muriendo!)

Y de que modo sutil
me derramo en la camisa
todas las flores de abril

¿Quién le dijo que yo era
risa siempre, nunca llanto,
como si fuera
la primavera?
(No soy tanto!)

En cambio, qué espiritual
que usted me brinde una rosa
de su rosal principal!

De que callada manera
se me adentra usted sonriendo,
como si fuera
la primavera
(Yo, muriendo!)

Nieve

Como la nieve cae aquí,
nieva también dentro de mí.
(Verlaine con nieve ¿no es así?)
De ti me acuerdo – ya sin ti.

Hold

Fém-emplős. Éjszakai vadász.

Ragyás
pofáján egy iszonyú pattanás.

Szputnyikok és szonettek.

Atombomba

Ez itt a bomba. Megtekinthető.
Szelíden szendereg. Kéretik
nem ingerelni
kalaptükkel, botokkal, kövekkel.
Közöltük nemegyszer:
ételt bedobni tilos.
Tessék vigyázni a kezekre,
szemekre!

*(Az Igazgatóság
újólag figyelmeztet erre.
de ügyet se vet rá senki,
még a Miniszter se.*

*Az itt látható fenevad
Zoónk nagy veszedelme.)*

Simor András fordítása

Ének

Mosolyával, szót se szólva,
lép szívembe, kedves lélek,
mintha ön volna
a tavasz csókja!
(Én, alig élek.)

És hogy szórta széjjel itt,
mily finoman, ingfodromra,
április virágait.

Önnek énrólam ki mondta,
csak nevetek, sosem sírok,
sóhajom volna
a tavasz csókja?
(Nevetni nincs ok.)

Ön viszont a mosolyát,
lugasának szép rózsáját
ajándékul nyújtja át!

Mosolyával, szót se szólva,
lép szívembe, kedves lélek,
mintha ön volna
a tavasz csókja!
(Én, alig élek.)

Simor András fordítása

Hóesés

Ahogy a hó kinn megered,
benn telehullja szívemet.
(Verlaine – és tél az ősz helyett?)
Rád emlékszem – már nélküled.

¿A qué llorar, me digo yo,
por quien no llora ni lloró?
Si estuve escrito, me borró,
si ardí un instante, me apagó.

Caiga la nieve, esta muy bien.
Mas no por eso va Guillén
a entristecerse si no hay quien
del mismo mal muera también.

Literatura, en realidad,
nimia de toda nimiedad.
¿Que está nevando en la ciudad?
Al fin y al cabo es la verdad.

Cómo no ser romántico

Cómo no ser romántico y siglo XIX,
no me da pena,
como no ser Musset
viendola esta tarde
tendida casi exangüe,
hablando desde lejos,
lejos del fondo de ella misma,
las cosas leves, suaves, tristes.

Los shorts bien shorts
permiten ver sus detenidos muslos
casi poderosos,
pero su enferma blusa pulmonar
convaleciente
tanto como su cuello-fino-modigliani,
tanto como su piel-margarita-trigo-ciaro,
Margarita de nuevo (así preciso),
en la chaise longue ocasional tendida
ocasional junto al teléfono,
me devuelven un busto transparente
(nada, no mas un poco de cansancio).

Es sábado en la calle, pero en vano.
Ay, cómo amarla de manera
que no se quebrara
de tan espuma tan soneto y madrigal,
me voy no quiero verla,
de tan Musset y siglo XIX
cómo no ser romántico.

Che Comandante

No porque hayas caído
tu luz es menos alta.
Un caballo de fuego
sostiene tu escultura guerrillera
entre el viento y las nubes de la Sierra.
No por callado eres silencio.
Y no porque te quemem,
porque te disimulen bajo tierra,
porque te escondan
en cementerios, bosques, páramos,
van a impedir que te encontremos,
Che Comandante,

Mért telesírni a papírt,
azért, ki nem sír, sose sírt?
Írtam ilyet? fogott rádír.
Gyúltam? elfűjt, tüzet se bírt.

Essék a hó tél elején,
ezért még nem búsul Guillén,
se annak elmenetelén,
ki nem hal párban, te meg én.

Irodalom – realitás?
fenét! nulla, nimolítás.
S a városban a havazás?
végül is ez a veritás.

Weöres Sándor fordítása

Ki ne lenne romantikus

Ki ne lenne romantikus és 19. századi,
nem szégyellem,
ki ne lenne Musset,
látván őt ma délután,
amint csaknem alélta hever,
messziről szól a hangja,
valahonnan önmaga mélységes mélységéből,
s mond tünékeny, puha, szomorkás dolgokat.

Shortja, a kellőképpen short,
látni engedi súlyos,
mondhatni hatalmas combjait,
de gyöngécske blúza, a tüdőbetegségből
lábadozó,
meg nyulánk-modigliani-nyaka,
meg kalász-fehér-margaréta-bőre,
és még egyszer leírom: Margarita (a pontosság kedvéért),
ahogy hanyagul elnyúlik a sezloneon,
hanyagul a telefon mellé könyökölve,
derengő mellszobrot formáz belőle a homályban
(nincs semmi baj, csak fáradt vagyok egy kicsit).

Az utcán szombat van, de mindhiába.
Jaj, hogyan kellene szeretnem,
hogy el ne törjön,
mikor ennyire lehelet, ennyire csak szonett és madrigál,
elmegyek, hogy ne lássam,
mikor ennyire Musset és 19. századi,
ki ne lenne romantikus.

Dobos Éva fordítása

Parancsnokunk, Che

Azért, mert harcban elestél,
fényed nem lett csekélyebb.
Tüzes ló tartja hátán
tested gerilla-harcos szobrát
a szél és a fellegek közt, fenn a Sierrán.
Azért, mert hallgatsz, nem vagy a csönd még.
S azért, mert lángnak adnak,
mert földdel takargatnak téged,
mert rejtve rejtegetnek
temetőn, erdőn, pusztaságon,
nem állhatják utunk, hogy rád találjunk,
parancsnokunk, Che,

amigo.

Con sus dientes de júbilo
Norteamérica ríe. Mas de pronto
revuélvese en su lecho
de dólares. Se le cuaja
la risa en una máscara,
y tu gran cuerpo de metal
sube, se disemina
en las guerrillas como tábanos,
y tu ancho nombre herido por soldados
ilumina la noche americana
como una estrella súbita, caída
en medio de una orgía.
Tu lo sabías, Guevara,
pero no lo dijiste por modestia,
por no hablar de tí mismo,
Che Comandante,
amigo.

Estás en todas partes. En el indio
hecho de sueño y cobre. Y en el negro
revuelto en espumosa muchedumbre,
y en el ser petrolero y salitrero,
y en el terrible desamparo
de la banana, y en la gran pampa de las pieles,
y en el azúcar y en la sal y en los cafetos,
tu, móvil estatua de tu sangre como te derribaron,
vivo, como no te querían,
Che Comandante,
amigo.

Cuba te sabe de memoria. Rostro
de barbas que clarean. Y marfil
y aceituna en la piel de santo joven.
Firme la voz que ordena sin mandar,
que manda compañera, ordena amiga,
tierna y dura de jefe camarada.
Te vemos cada día ministro,
cada día soldado, cada día
gente liana y difícil
cada día.
Y puro como un niño
o como un hombre puro,
Che Comandante,
amigo.

Pasas en tu descolorido, roto, agujereado traje de
campana.
El de la selva, como antes
fue el de la Sierra. Semidesnudo
el poderoso pecho de fusil y palabra,
de ardiente vendaval y lenta rosa.
No hay descanso.
¡Salud, Guevara!
O mejor todavía desde el hondón americano:
Espéranos. Partiremos contigo. Queremos
morir para vivir como tú has muerto,
para vivir como tú vives,
Che Comandante,
amigo.

Guitarra en duelo mayor

I

Soldadito de Bolivia,
soldadito boliviano,
armado vas con tu rifle,

barátom.

Örömujjongó fogsorral
nevet Észak-Amerika. Ám egyszerre
összerándul dollár-
ágyán. Nevetése
arcán álarccá merevül,
s a te nagy fém-tested
felszáll, szerteszóródik
gerillák – bögyölyök – csapatává,
s híres neved, a katonáktól megsebesített,
Amerika éjét beragyogja,
akár egy orgia közepébe
hulló hirtelen csillag.
Te tudtad ezt, Guevara,
csak nem mondtad szerénységből,
hogy ne szóljon száz magadról,
parancsnokunk, Che,
barátom.

Te mindenütt ott vagy. Az álomból
és rézből gyúrt indiánban. A négerben,
akit most tajtékos tömeggé ráztak,
meg a salétrom és az olaj élheterlen teremtményében,
meg a banán rettenetes
elhagyatottságában, a bőrtermő nagy pampában,
meg a cukorban, a sóban és a kávécserjében,
te vagy – véred mozduló szobra, ahogy leterítették
elevenen, ahogyan nem akartak,
parancsnokunk, Che,
barátom.

Kuba kívülről megtanult téged. Egy arc,
ritkás szakállú. Egy' szent ifjú,
elefántcsont és olajbogyó bőré.
Szilárd a hang, mely rendel, nem parancsol,
társként parancsol, rendelkezik barátként,
lány is, kemény is: elvtárs-parancsnok hangja.
Látunk téged naponta miniszternek,
naponta katonának, naponta
egyszerű, ámde nehéz népek
naponta.
És tisztának, akár a gyermyek,
vagy akár egy tiszta férfi,
parancsnokunk, Che,
barátom.

Mégy kifakult, rongyos, átluggatott terep-ruhában.
Most őserdőhöz illő, mint illet
a Sierrához korábban. Az erőteljes
mellkas félig meztelen: puská és szó,
forró forgószeél és gyöngéd rózsa.
Nincs pihenésed.

Üdv, Guevara!

Vagy inkább – Amerika mélyéből
Várj meg minket. Veled tartunk. Halni
akarunk az életért, ahogyan te élsz,
hogy éljünk, ahogyan te élsz,
parancsnokunk, Che,
barátom.

Csala Károly fordítása

Gitár – gyászbán

I.

besorozott katonácska,
Bolívia katonája,
villádon viszed a puskát,

que es un rifle americano,
que es un rifle americano,
soldadito de Bolivia,
que es un rifle americano.

II

Te lo díó el señor Barrientos,
soldadito boliviano,
regalo de mister Johnson,
para matar a tu hermano,
para matar a tu hermano,
soldadito de Bolivia,
para matar a tu hermano.

III

¿No sabes quien es el muerto,
soldadito boliviano?
El muerto es el Che Guevarra,
y era argentino y cubano,
y era argentino y cubano,
soldadito de Bolivia,
y era argentino y cubano.

IV

El fue tu mejor amigo,
soldadito boliviano,
el fue tu amigo de a pobre
del Oriente al altiplano,
del Oriente al altiplano,
soldadito de Bolivia,
del Oriente al altiplano.

V

Esta mi guitarra entera,
soldadito boliviano,
de luto, pero no llora,
aunque llorar es humano,
aunque llorar es humano,
soldadito de Bolivia,
aunque llorar es humano.

VI

No llora porque la hora,
soldadito boliviano,
no es de lagrima y pañuelo,
sino de machete en mano,
sino de machete en mano,
soldadito de Bolivia,
sino de machete en mano.

VII

Con el cobre que te paga,
soldadito boliviano,
que te vendes, que te compra,
es lo que piensa el tirano,
es lo que piensa el tirano,
soldadito de Bolivia,
es lo que piensa el tirano.

VIII

Despierta, que ya es de día,

amerikai a márka,
amerikai a márka,
besorozott katonácska,
amerikai a márka.

II.

barrientos úrtól kaptad,
Bolívia katonája,
azért küldte miszter Johnson,
testvért öljön adományá,
testvért öljön adományá,
besorozott katonácska,
testvért öljön adományá.

III.

Ez a halott, nem tudod, ki,
Bolívia katonája?
Che Guevara ez a halott,
argentín volt, Kuba várta,
argentín volt, Kuba várta,
besorozott katonácska,
argentín volt, Kuba várta.

IV.

Ő volt a legjobb barátod,
Bolívia katonája,
jóbarátja a szegénynek,
síkon és fennsíkon társa,
síkon és fennsíkon társa,
besorozott katonácska,
síkon és fennsíkon társa.

V.

Gyászol, hallod, a gitárom,
Bolívia katonája,
gyászol, könnyet mégse hullat,
van ok pedig a sírásra,
van ok pedig a sírásra,
besorozott katonácska,
van ok pedig a sírásra.

VI.

Könnyet azért mégse hullat,
Bolívia katonája,
nem könnyekre vár az idő,
nádvágókés suhintásra,
nádvágókés suhintásra,
besorozott katonácska,
nádvágókés suhintásra.

VII.

Rézgarassal kifizetnek,
Bolívia katonája,
el is adnak, meg is vesznek,
ez a zsarnok praktikája,
ez a zsarnok praktikája,
Besorozott katonácska,
ez a zsarnok praktikája.

VIII.

soldadito boliviano,
esta en pie ya todo mundo,
porque el sol salió temprano,
porque el sol salió temprano,
soldadito de Bolivia,
porque el sol salió temprano.

IX

Coge el camino derecho,
soldadito boliviano;
no es siempre camino fácil,
no es fácil siempre ni llano,
no es fácil siempre ni llano,
soldadito de Bolivia,
no es fácil siempre ni llano.

X

Pero aprenderas seguro,
soldadito boliviano,
que a un hermano no se mata,
que no se mata a un hermano,
que no se mata a un hermano,
soldadito de Bolivia,
que no se mata a un hermano.

Talpra, kelj föl, nappal van már,
Bolívia katonája,
minden élő talpon van már,
mert a nap az eget járja,
mert a nap az eget járja,
Besorozott katonácska,
mert a nap az eget járja.

IX.

Ingyenesen menj az úton,
Bolívia katonája,
ez az út nem sima sétány,
nem visz árnyas, lankás tájra,
nem visz árnyas, lankás tájra,
Besorozott katonácska,
nem visz árnyas, lankás tájra.

X.

Megtanulod mégis egyszer,
Bolívia katonája,
hogy az ember nem öl testvért,
testvért nem küld a halálba,
testvért nem küld a halálba,
besorozott katonácska,
testvért nem küld a halálba.

Dobos Éva fordítása

El diario que a diario

Esclavos europeos

ADVERTENCIA IMPORTANTE

Es sorprendente la semejanza que existe entre el texto de estos anuncios y el lenguaje empleado por los traficantes en esclavos africanos (negreros) para proponer su mercancía. Forzados por la costumbre general aceptamos su publicación, no sin consignar la repugnancia que tan infame comercio produce en nuestro espíritu.

Sobre la, venta y compra de esclavos, jóvenes y en perfecta salud, y también acerca de fugas de los mismos, su cambio por objetos de interés vario, así en la vida pública como familiar:

Ventas

Véndase un blanco joven, calesero
de una o de dos bestias;
general cocinero
y más que regular repostero.
Impondrán
en casa de D. Pedro Sebastian,
al 15 ½ de Teniente Rey
donde además se arrienda un buey.

Dos blancas jóvenes por su
ajuste: en la calle de Cuba
casa №. 4 impondrán.

Napilap, napihírekkel

Európai rabszolgák

KÖZÉRDEKŰ KÖZLEMÉNY

E hirdetések szövege meglepő hasonlóságot mutat az afrikai rabszolgák adásvételével foglalkozó kereskedők (negrerók) által használt nyelvezettel. A szokás kényszerítő hatalmának engedelmessé vállaltuk közzétételüket, azonban kénytelenek vagyunk hangot adni a visszatetszésnek, melyet az ily gyalázatos kereskedelem kelt bennünk.

Fiatal és tökéletesen egészséges rabszolgák adásvételéről, valamint lentiek szökéseiről, tetszés szerinti tárgyakért történő kicseréléséről, mind a családi, mind a közéletben:

Eladás

Eladó egy fehér kocsislegény
egy vagy két lóhoz egyaránt;
a konyhához közepesen ért,
de cukrásznak kész főnyeremény.
Érdeklődőkben nincs hiány.
Cím: Don Pedro Sebastián,
Teniente Rey 15, ½ emelet,
bérbe adó még egy ökör is emellett.

Két fehér leány, tetszés
szerint: Felvilágosítás
Kuba utca 4. szám alatt.

Blanca de cuatro meses de parida, sin un rasguño ni una herida, de buena y abundante leche, regular lavandera, criolla cocinera, sana y sin tacha, fresquísima muchacha: EN 350 PESOS LIBRES PARA EL VENDEDOR, EN LA CALLE DE LA PALOMA, AL №. 133.

Négy hónapja szült fehér nő, nyoma sincs testén varnak, hegnek, a teje prima és elég bő, jól mos, kreol konyhát vezet, makkegészséges, majd kicsattan, csak ránézni is élvezet: 350 PESO KÉSZPÉNZ AZ ELADÓNAK, GALAMB UTCA 133.

Una pareja de blanquitos, hermanos de 8 y 10 años, macho y hembra, propios para distraer niños de su edad. También una blanquira (virgen) de 16. En la calle del cuervo, al 430, darán razón y precio.

Fehér testvérpár, 8 és 10 évesek, hím és nő, hasonló korú gyermekek elszórakoztatására alkalmasak. Valamint egy fehér süldőlány (szűz), 16 éves. Felvilágosítás és árajánlat a Holló utca 430. szám alatt.

Cambio

Se cambia un blanco libre de tacha por una volante de la marca Ford y un perro.
Casa Mortuoria de la Negra Tomasa, junto al Callejón del Tambor (segunda cuadra después de la plaza) darán razón.

Csere

Kifogástalan állapotban lévő fehér, egy használt Fordot mindenképp megér, meg egy kankutya.
Néger Tomasa Temetkezési Vállalat, a Nagydob köz legelejeén (két sarok a tértől, a kapu alatt), csak nyerhet a cserén.

Fuga

Ha fugado de casa de su amo un blanco de mediana estatura, ojos azules y pelo Colorado, sin zapatos, camisa de listado sobre fondo morado.
Quien lo entregue será gratificado.
San Miguel, 31, estramuros, casa que llaman del Tejado

Szökés

Szökött fehéret keres gazdája: közepes termet, kék szem, haja keseszőke, keskeny a szája, mezítláb van, inge: lila alapon fehér sávval.
Aki megtalálja, nem marad el a hála.
Szent Mihály, 31, előváros, a Tejado nevű házban.

Acto de justicia

El blanco Domingo Español será conducido el viernes próximo por las calles de la Capital llevando una navaja colgada al cuello, misma con que causó heridas a sus amos, un matrimonio del que era esclavo. Le darán ciento cincuenta azotes de vergüenza pública, y cincuenta más en la picota situada en la calle de este nombre. Después que sane del látigo será enviado a Ceuta por diez años.

Ítéletvégrehajtás

A fehér Domingo Español jövő pénteken végigvezettetik a Főváros utcáin, nyakában kés fog függeni, ugyanaz, mellyel megsebesítette gazdáit, egy házaspárt, kiknek rabszolgája volt. Százötven ostorcsapás méretik rá nyilvános megszégyenítésül, és újabb ötven a szégyenpadon, a hasonló nevű utcában. Ha sebeiből felgyógyuiand, tíz évre Ceutába kerül.

Soneto

La aldea es ya ciudad, mas no por ello se piensa que dejo de ser aldea: en las calles el pueblo caga y mea sin que el ojo se ofenda ni resuello.

Paciencia hay que tener más que un camello con el agua podrida y la diarrea, y quien de noche ingenuo se pasea a escondido puñal arriesga el cuello.

Moscas, mosquitos, ratas y ratones, polvo hecho fango, charcas pestilentes,

Szonett

A falu város immár – mégsem mondja, hogy falu volta megszűnt, csak a dőre: a nép kakái, pisái az utcakőre, s nincs reá szemnek, orrnak semmi gondja.

Még egy teve is megunná naponta a hascsikarást várni jó előre, és gyilok leskel a járóelőre, ha éjjel a város utcáit rója.

Legyek, moszkító, patkányok tanyáznak a porban, sárban, a pocsolymélyben, a kankót, lágyfekélyt s a sárgalázat

fiebres malignas, chancros, purgaciones,

contagio son de bestias y de gentes,
bajo un sol de ladrones y gritones
y una luna de dientes relucientes.

barom és ember viszi-hordj a széjjel,
nappal kupec rikácsol, parolázzgat,
és villogó fogú hold nevet éjjel.

Dobos Éva fordítása

Jegyzetek

Zóngoro kozongo

Az eredeti versben *songon cosongo*-ként szereplő, afrikai eredetű énekszó. A refrénben a mamey nevű gyümölcsrel együtt szerepel, játékos költői ötletként. Weöres Sándor fordításában: „a zanyád”.

Te nem tudsz angolul

A versben rontott illetve fonetikus angolsággal szereplő szavak: jé – igen, tráj-ván – próbálj ki egyet, van-tu-tri – egy-kettő-három.

Kígyóölő dal

A versben szereplő *majombe-bombe-majombé, szenszemája* néger varázsszavak. Az eredeti vers címe is *Szenszemajd*, és alcíme a *Kígyóölő dal*.

West Indies Ltd.

A költő a harmincas évek Kubáját nevezi Nyugat-indiai Részvénytársaságnak. Az 1934-es kötet címadó verse a kubai polgárság szatírja. A cím a közép-amerikai szigetvilág angol nevére utal, a frakkba bújt piráták, kalózkodó paradicsomára, ahol Mr. Babbit, Sinclair Lewis híres regényalakjának szolgálói, az amerikai átlagpolgár majmolói kínálják a Chesterfield és Lucky Strike márkájú amerikai cigarettákat, fiaikat West Pointban, az Egyesült Államok előkelő katonai akadémiáján neveltetik, *bread and buttert*, vajas kenyeret fogyasztanak *coffee and milkkel*, tejeskávéval. Ide érkezik Port-au-Prince, Haiti fővárosa és Kingston, Jamaica fővárosa színe java, és itt zajlik a havannai *high-life*, a helyi felső tízezer édes élete. Nekik éneklő lázadó szonjait Borbély Juan, hiszen a *port-dock*, a kikötői dokk, a *ferry-boat*, a motoros komp népe markát tíz centért nyújtja (*ten cents*) az *all right* világában, ahol magát mindenki rosszul érzi. Az Észak-Amerikai Unió cirkálóiról Francis Drake-re, Angliai Erzsébet helyettes admirálisára, a 16. századi híres kalózra emlékezik, az ő unokái szennyezik be az Antillák, a Karib-tenger vizét.

Hatos számú szón

A költő magát jorubának, kongónak, mandingának, karabalinak, lukuminak nevezi felsorolva azokat az afrikai néger törzseket, amelyekből Kuba félvér népe kialakult. Szent Berenito, a néger szent Szűz Máriával együtt táncol a szón, a kubai táncdal ritmusára. A kubai szanteria vallás a joruba és a katolikus vallás transzkulturációjából jött létre.

Little Rock

Kisváros az Egyesült Államokban, ahol 1957-ben Orval E. Faubus, Arkansas állam kormányzója megtiltotta, hogy a néger és fehér gyerekek együtt járjanak iskolába. Ez idő tájt Foster Dulles volt az Egyesült Államok külügyminisztere, angolul *dull*: bamba, innen a gúnynev: Bamba Foster.

Kis groteszk litánia McCarthy szenátor halálára

Joseph R. McCarthy szenátor 1957. május 2-án halt meg. Ő hozta létre az Amerikaellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottságot a kommunista, liberális és általában haladó nézeteket valló személyek szisztematikus üldözésére, feketelistára vétele céljából. A mccarthyizmus a 20. századi „boszorkányüldözés” hisztérikus időszaka volt az amerikai politikában.

Enyém

Guillén forradalom utáni első verseskönyvének címadó verse. Mindenevan Juan a havannai *high life*, a *Country Club*okban mulató felső tízezer világának végét hirdeti.

Gitár-gyászban

Ernesto Che Guevarát 1967. október 9-én végezték ki a bolíviai La Higerában, René Barrientos elnök közvetlen parancsára. A gerillák elleni harcra a bolíviai hadsereget észak-amerikai tanácsadók képezték ki, erre utal a versben a Lyndon B. Johnson amerikai elnökre való célzás.

Utószó

A kötet verseit Nicolás Guillén *Obra poetica I. (1920-1958)* és *II. (1958-72)* című két kötetes összkiadásából válogattuk (Instituto Cubano del Libro, La Habana, 1972), követve ennek a gyűjteménynek a kronológiáját és közlési módját. Az 1972-es kiadás visszaállította a *Motivos de son* (1930) eredeti, rontott írásmódját. Mi is ezt tekintettük irányadónak az első hat vers esetében. *Az én*

kicsim című vers esetében *El son entero* (1947) a *búcame* kifejezést az utolsó szakaszban csak kétszer ismétli. Weöres Sándor ezt a változatot fordította le, ezért az eredeti versből is kihagytuk a harmadik ismétlést. Olyan esetekben, amikor a magyar fordítás egy vagy több sorral hosszabb a spanyol eredetnél (például az *Antonio feleségének elrablása* és a *Ballada két nagyapámról* című versekben), vagy rövidebb (például *Az én földem kívül édes* című vers esetén, amelynek magyar fordításából kimaradt a *bajo tn risa ligera* sor refrénszerű megismétlése) nem egységesítettük az eredetit és a magyar fordítást. A *Tierra en la sierra y el llano* című verset András László a költemény első változatából fordította, ezért kötetünkben spanyolul is azt szerepeltetjük. A *West Indies Ltd.* című nagy kompozíció esetében az 1961-ben megjelent *Kubai elégia* című gyűjteményből (Európa Könyvkiadó) sajnálatos módon kimaradt Gáspár Endre fordításának egy-két sora, ezeket az 1952-es *Keserű cukornád* című kötet alapján pótoltuk, valamint Gáspár Endre fordítását kiegészítettük Guillén versben írt lábjegyzetének szerepeltetésével. A híres *Kígyóölő dal* és a *Bölcsődal kislányok ébresztésére* című versek esetében is a *Keserű cukornád* alapján közöljük Gáspár Endre fordításait, ismét kiegészítve azokat a nála nem szereplő mottók beillesztésével, az utóbbinál Emilio Ballagas versrészletével. A *Ballada két nagyapámról* című vers esetében – Angel Augier szerint érthetetlen módon – minden későbbi Guillén kiadásból kimaradt a vers következő szakasza:

*Pie desnudo, torso pétreo
los de mi negro;
pupilas de vidrio antártico
las de mi blanco!*

*Törzse kő, mezítláb lépdél,
ő a néger;
szembogara sarki jégé,
a fehéré!*

Ezt a szakaszt Gáspár Endre sem ismerte, ezért ebben az esetben eredetiként az *El son entero*-ban levő változatot közöljük.

S.A.

**ISBN 978-963-06-5353-4
ISSN 1216-1861**

Felelős kiadó Simor András

Felelős szerkesztő Tabák András

**2008 Vasas-Köz kft nyomda
Felelős vezető Badó Géza**

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
